

KÖNYVTÁRI INTÉZET

KÖNYV

KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁROS

2021/11

*Török Sophie és Babits Mihály az esztergomi ház kertjében. 1930. július 6.
(OSZK Kézirattár, Fond III/2258/41.)*

Kapcsolódó cikkünk a 3. oldalon kezdődik.

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

30. évfolyam 11. szám

2021. november

Tartalom

Műhelykérdések

Földesi Ferenc: Copia – Digitalizált Babits-levelezés online 3

Konferenciák

Szepesi Judit: A művészeti könyvtárak szerepe a digitális korban,
avagy művészet, innováció, könyvtár 13

Interjú

Villám Judit: „Olyan helyekre nyertünk bepillantást, amelyek nem mindennapiak”.
Beszélgetés a „Könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogram résztvevőivel 23

Perszonália

Mezey László Miklós, Rácz Ágnes, Barátné Hajdu Ágnes:
In memoriam Sente Ferenc (1933–2021) 38

Horváth Géza, Mezey László Miklós: In memoriam Monostori Imre
(1945–2021) 44

Könyv

Pogány György: Nyomozás egy ősnymtatvány példányai után
(*Farkas Gábor Farkas: Az eltűnt Thuróczy nyomában.*
A brünni kiadás példányainak provenienciájáról) 48

From the contents

<i>Ferenc Földesi:</i>	Copia – The digitized Mihály Babits correspondence is available online (3)
<i>Judit Szépesi:</i>	The role of the art libraries in the digital age or art, innovation, library (13)
<i>Judit Villám:</i>	”We got an insight into unusual places.” An interview with the participants of ”The Library connecting people” scholarship program (23)

Cikkeink szerzői

Barátné Hajdu Ágnes, az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöke; *Földesi Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár Kézíráttárának vezetője, filológus; *Horváth Géza*, a tatabányai József Attila Megyei és Városi könyvtár helyismereti könyvtárosa; *Mezey László Miklós*, a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros folyóirat ny. szerkesztője; *Pogány György*, a pilszi Kármán József Városi Könyvtár és Közösségi Ház ny. könyvtárigazgatója; *Rácz Ágnes*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. osztályvezetője; *Szépesi Judit*, a Magyar Művészeti Akadémia MMKI Szakkönyvtárának könyvtárosa; *Villám Judit*, az Országgyűlési Könyvtár Szakreferensi Osztályának osztályvezetője

Szerkesztő:

Tóth Béla István

Szerkesztőbizottság:

Barátné Hajdu Ágnes, Bánkeszi Lajosné, Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton, Radó Rita, Rózsa Dávid, Szeifer Csaba, Szépvölgyi Katalin, Verók Attila

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3797; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: ojs.elte.hu/3k, ki.oszk.hu/3k, epa.oszk.hu/3k, facebook.com/konyvkonyvtarkonyvtaros

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Olvasó- és technikai szerkesztő: **Cz. Tóth János**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU ISSN 1216-6804 (Nyomtatott)

HU ISSN 2732-0375 (Online)

Földesi Ferenc

Copia – Digitalizált Babits-levelezés online

„Tisztelt Uram, kérem, küldje el nekem az összes műveit. Híve Osvát Ernő”¹. – Ez *Babits Mihály* hagyatékának egyik legrövidebb, ám a 20. századi magyar irodalom történetének szimbolikus jelentőségű levele. Babits tizenöt évvel később úgy emlékszik vissza rá, hogy a *Nyugat* főszerkesztőjének, Osvát Ernőnek elhíresült üzenetével „kapuk tárultak [...] a szegény vidéki költő előtt.”², aki ekkor még éppen csak megkezdte kilátástalannak tűnő fogarasi tanárkodását.

A távirati stílusban fogalmazott üzenet kézírata több ezer levél felvételével együtt immár minden érdeklődő számára hozzáférhető az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Kézirattárában őrzött levelek digitális gyűjtőoldalán, a Copia felületén (copia.oszk.hu). A hagyaték – jelzete Fond III. – mind nagyságát, mind tartalmi értékét tekintve a 20. század első felének tudatosan felépített és megőrzött irodalmi hagyatékainak talán legkiemelkedőbb kéziratgyűjtése. Ha egészen pontosak és méltányosak akarunk lenni, nem is csak a költő hagyatékaként kell megneveznünk, hanem Babits–Török Sophie-fondként, mert létrejötté, fennmaradása elsősorban a feleségnek – Babbitól kapott alkotói nevéen –, *Török Sophie*-nak köszönhető. A maga is költői ambíciókkal bíró *Tanner Ilona* alig néhány személyes találkozást követően, 1921 januárjában ment hozzá Babbitshoz, aki ekkor már közel sem az alig ismert vidéki költő volt. Az ifjú feleség sejtette, és mint írásai tanúsítják, hamarosan biztosan tudta, hogy olyan térbe került, melynek egymással ütköző és egymást változó intenzitással kioltani kényszerülő erői: a vágyak, a lehetőségek, a feladatok, a szerepek nem a felhőtlenül boldog életre predesztinálják. A nagybetűs szerep persze a nagy költő feleségének lenni, helyet találni például a „Nyugat-feleségek” körében, elfogadni és kezelni Mihály idegenkedését a Tanner család tagjaitól, az anyától és a testvérektől, – úgy, hogy

magá is ambivalens érzésekkel hordozta ezt a családi kapcsolatot –, de mindenekelőtt az igazán nagy költő pályáját szolgálni, árnyékában mégsem lemondani a saját alkotói célokról.

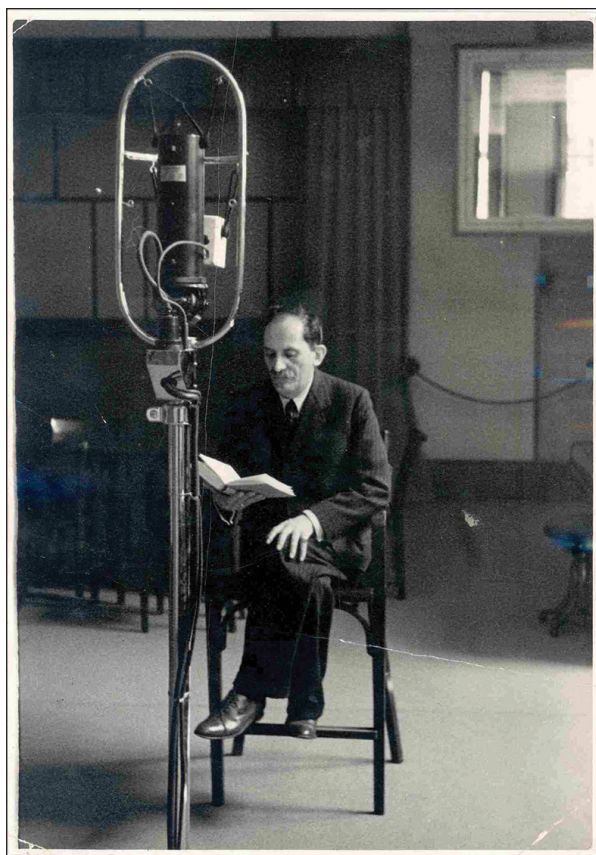

Az OSZK Kézírtatárának irodalomtörténeti forrásanyagait közlétező Copia kezdőoldala

Török Sophie az első pillanattól fogva minden dokumentumot gyűjtött, ami Babitscal bármilyen vonatkozásban volt. Megőrizte a művek kéziratait, a hatalmas levelezést, a hétköznapi élet dokumentumait, és Babits több ezer kötetes könyvtárát is egyben tartotta a költő halála után, ám ez néhány kötet kivételével megsemmisült a háború alatt a Baumgarten Alapítvány Sas utcai házában. Babits életének és műveinek teljességét kívánta felmutatni az utókor számára, ezért nemcsak a keletkezett dokumentumokat archiválta, hanem aktív szerepet játszott a hagyaték két nagyon fontos tartalmi egységének, a fényképeknek és a hangfelvételeknek létrejöttében. Kihasználva a 30-as években megjelenő, viszonylag könnyen elérhető hangrögzítési lehetőséget, több rádiófelvétel kópiáját készítette el röntgenlemezre, így maradt fenn számunkra Babits összetéveszthetetlen hangja interjúk, előadások formájában – köztük a költő egyik legszebb versének, az *Esti kérdésnek* előadása is.

Nem bizonyítható, de feltételezhető, hogy ugyanebből a csaknem kultikus tiszteletből eredt a Babits számára olyannyira terhes, különösen az esztergomi hosszú nyarakon mindennaposá vált fényképezési gyakorlat is, aminek követ-

keztében valóban páratlan dokumentumegyüttes keletkezett, mely nem csak protokolláris arcát őrizte meg a nagy költőnek, a Nyugat főszerkesztőjének, a Baumgarten Alapítvány kurátorának. (Úgy sejtjük, hogy a Babits iránti rajongás és elfogult tisztelet mellett a fényképalbumok létrejöttének háttérében ott állt kimondatlanul a sok szempontból törékeny valósággal szemben az ideális család képének megkonstruálása is, felmenőkkel, barátokkal, tisztelőkkel, gyermekkel, kutyával, itáliai utazásokkal, budai polgári-értelmiségi lakással, az esztergomi hegyen álló házzal, mely a remeteség és az irodalmi szalon sajátos elegyét nyújtja.)

*Babits Mihály felolvassa Esti kérdés című versét a Magyar Rádió stúdiójában, 1937.
(OSZK Kézirattár, Fond III/2264/0030)*

Babits műveinek: a verseknek, esszéknek, regényeknek és levelezésének, továbbá a hagyatékban fennmaradt fényképeknek a közzétételét a magyar irodalomtudomány a háború utáni egy-két évtized kultúrpolitika által vezényelt, de legalábbis sugallt csendjének megtörését követően egyik kiemelt feladatának tekintette. Az 1956 utáni években néhány válogatott kötet kijött a nyomdából, ám az életmű tényleges, újbóli közzétételére még két évtizedet kellett várnia az olvasóknak. 1977-ben indította meg a Szépirodalmi Könyvkiadó az életműsorozat kiadását (*Babits Mihály művei*), nagy példányszámban, csak ezzel váltak széles körben hozzáférhetővé a szerző írásai. A könyvkiadói program, noha elismerésre méltó szerkesztői munka állt mögötte, nem felelhetett meg mindenben a textológiai és filológiai követelményeknek, ez nem is volt feladata. Nem vehette figyelembe a variánsokat, nem kellett elszámolnia a fogalmazványok és végleges szövegek kapcsolatával és így tovább, ugyanakkor a megjelentetés érdekében, nagyon is figyelembe kellett vennie a kultúrpolitika tiltásait, – a korszak standard fordulatával élve – „a szomszéd népek érzékenységet” szem előtt tartva egyes versek esetében csonkított szöveget kellett közölnie. A Babits-művek, valamint az általa és hozzá írott levelek kritikai kiadásának megindulása csaknem az ezredfordulóig várattott magára, ezt követően azonban az esszék, a regények, a versek és a levelek publikálása egyaránt lendületet vett.

A Kézirattárban őrzött hagyaték sokrétű anyagából minden bizonnyal a legkevésbé hozzáférhető műfaji csoport, a levelek tarthatnak számot leginkább a közönség és az irodalomtörténészek érdeklődésére, mivel az alpművek a főttebb említett életműsorozatban mind hozzáférhetőek. A hatalmas levelezés kritikai kiadása az elmúlt két évtizedben jelentősen előrehaladt, a legújabb kiadott kötettel már 1927 nyaráig tette hozzáférhetővé a dokumentumokat, ám a sorozat lezárásához még csaknem 15 év anyagának publikálására van szükség. Éppen annak a 15 évnek, ami Babits életében és vállalt feladataiban jelentős változást is hozott, mivel 1927-ben született meg a Baumgarten Alapítvány, a korszak mecénatúrájának vezető intézménye, melynek kezdettől fogva irodalmi kurátora volt. Ennek a másfél évtizednek levelezése tehát nemcsak az alkotói pályának és a Nyugat történetének mélyreható tanulmányozását szolgálja, hanem az alapítvány történetének is elsődleges forrása. Az OSZK Kézirattára ezeket a szempontokat szem előtt tartva döntött úgy, hogy a hagyaték digitális közzétételét a levelekkel kezdi.

Maga a digitalizálás figyelmes lépéseket igénylő folyamat. A Babits-levelek esetében – több ezer tételről beszélünk – kiindulópontként revíziót végeztünk. Ez nemcsak ellenőrzést takar, hanem szükség szerint az egy palliumban³ őrzött levelek rendjének helyreállítását is. Ezt követően a sérült darabok – leginkább jellemző sérülés a lapszélek gyűrődése –, a restauráló műhelybe kerültek javításra. A kéziratok állapota kapcsán említést kell tennünk a hagyaték sorsáról Babits halála után. Az özvegy Török Sophie mindent megtett, hogy az életmű és a költő életét dokumentáló irategyüttes épségben, teljességében megőrződjék az utókor

számára, ám személyes sorsa újabb és újabb akadályokat állított ennek útjába. A 40-es évektől elhatalmasodott rajta a betegség és a kényszerűen kisebb lakásba való költözés, a lányával, *Babits Ildikó*val egyre inkább feszültté váló viszony mind „nyomot hagytak” a hagyatékon. Amikor *Keresztury Dezső* a Széchényi Könyvtár tudós munkatársaként 1952-ben fölkereste Török Sophie-t, hogy rábírja a kéziratok átadására, melyekért a kultuszminisztériumnál némi vételárat is ki tudott jární, nagyon elhanyagolt állapotban találta a hagyatékot a Jagelló utcai lakásban. Talán nem túlzás azt mondani, hogy Török Sophie korábbi gondossága mellett elsősorban Keresztury lélekjelenlétének köszönhetjük a fond viszonylagos teljességét. A látogatás másnapján beállított egy személyautóval, és mindent beszálított a nemzeti könyvtárba, elejét véve a további erodálódásnak. Az ezt követő évtizedekben a könyvtár restaurátorai folyamatosan végezték az állagmegőrző és -javító munkákat a hagyatékon, de elkerülhetetlenül keletkeztek kisebb sérülések később is, mivel a háború előtti irodalom legnagyobb hagyatékáról van szó, melyet irodalomtörténészek generációi vettek kézbe újra és újra.

A levelek legszűkebb értelemben vett digitalizálása ugyancsak több fázisú folyamat. A felvételek elkészültét követően a Kézirattár munkatársai ellenőrző munkát végeztek, összevetették az eredeti darabot a digitális másolattal, ha elvétele bármilyen technikai hiba észlelhető volt, újbóli fényképezésre került sor. Laikusok körében kevésbé közismert, hogy a digitális felvétel elkészülte még közel sem tekinthető kész digitalizátumnak, az utómunkák jóval több időt vesznek igénybe. A technikai utómunkák közül ebben az esetben csak a képek körbevágását kellett elvégezni, viszont a digitalizátumok laponkénti fájlnevezése már a digitális feldolgozás nagy figyelmet igénylő része. Modern, vagy akár régi könyvek digitalizálásánál nem elvárható gyakorlat a laponkénti elnevezés, kéziratok esetében azonban, különösen, ha kiemelten fontos, akár tartalmi, akár vizuális szempontok alapján reprezentatív darabokról van szó – márpedig Babits levelezése ebbe a körbe tartozik –, minden egyes oldalt fájlnévvel kell ellátni, nemcsak a visszakereshetőség érdekében, hanem mint itt is, a tervbe vett digitális szolgáltatásra tekintettel. Mintegy tizenhétézer felvételhez rendelték hozzá a Kézirattár munkatársai a jelzetet és foliószámot is tartalmazó fájlnevet, függetlenül attól, hogy beírt vagy üres oldalról van szó, mivel a műtárgyvédelmi követelményeknek megfelelően a dokumentum minden oldalát lefényképeztük, és digitális tartalomszolgáltatásunkban minden oldalát be is mutatjuk.

A Copia tervezésekor az volt a kitűzött cél, hogy lehetőleg a Kézirattár összes dokumentumtípusának (leveleknek, verseknek, kötetes kéziratoknak) feldolgozására alkalmas adatbázis jöjjön létre, műfaji csoportonként elkülönítve, de fölöttük egy minden adatbázist kezelő keresőmotort működtetve. A főntebb említett okok miatt elsőként a levelek feldolgozó felülete készült el. A felület *szöveges* és ügynevezett *címzés* mezők vegyes alkalmazásával épült fel, tekintettel az egyes adattípusok sajátosságaira, a majdani kereshetőségre és csoportosíthatóságra, szűrésre.

Szerző	babits
	<ul style="list-style-type: none"> Babits Mihályné Kelemen Auróra (1854-1945) Babits Angyal (1886-1932) Babits Angéla Babits Mihály (1883-1941) Babits Mihályné Babits Mihály (id.) (1844-1898)
☒ ÉS ☐ VAGY ☐ NEM	
Dokumentum jellege	autográf
	<ul style="list-style-type: none"> Autográf Gépirat autográf aláírással Gépirat autográf javításokkal és aláírással Gépirat autográf kiegészítéssel és aláírással Gépirat autográf javításokkal, kiegészítésekkel és aláírással Gépirat és autográf Nyomatott és autográf Gépirat autográf javításokkal Nyomtatvány autográf aláírással Gépirat autográf kiegészítéssel Gépirat autográf megjegyzésekkel Gépirat autográf megjegyzésekkel és aláírással Gépirat nem autográf kiegészítéssel és aláírással Gépiratos másodpéldány autográf kiegészítésekkel Sokszorosított gépirat autográf javítással és aláírással
☒ ÉS ☐ VAGY ☐ NEM	
Címzett	
☒ ÉS ☐ VAGY ☐ NEM	
Keletkezés ideje	<input type="text"/> <input type="text"/>

Összetett keresés a Copia felületén

A levelek esetében kötelező, és a Copia nyilvános felületén is megjelenő mezők a következők: *örzőhely*; *jelzet*; *cím*; *szerző* (egyéni vagy testületi); *levél írója* (esetenként nem azonos a szerzővel, jellemzően egy intézmény, például kiadó és annak munkatársa relációjában); *címzett* (ugyancsak személyre, illetve testületre bontva); *keletkezés helye*; *keletkezés ideje* (konkrét dátum vagy időintervallum); *darabszám* és *terjedelem* (mivel az adatbázis műtárgyleírási funkciót is ellát, ezért tartalmi tekintetben természetesen akkor is egy levélről van szó, ha öt lapból áll); *dokumentum típusa* (levél, távirat, képeslap és így tovább); *levél nyelve*.

Ezek olyan alapvető adatok, amelyek nem kívánnak értelmezést, kissé többet kell mondanunk azonban a következő mezőkről. A megjegyzés elnevezésű szöveges mezőbe számos olyan információ típus került, amelyek jellegükből következően nem mondhatók el címszavakban. Így például a levél állapotáról tett megjegyzések (gyűrött lapszél; foltos, pecsétes hátoldal stb.). Ugyancsak itt kaptak

helyet az immár filológiai jelentőséggel bíró megjegyzések, köztük is leggyakrabban a datálást érintő szempontok. A levelek jelentős hányada ugyanis keltezetlen. A digitális feldolgozást végző kéziratáros filológusok könnyű helyzetben voltak, ha a levél már megjelent akár a kritikai kiadás sorozatában, akár más levélgyűjteményben, ebben az esetben döntően elfogadtuk az ott közölt dátumot. Azonban az 1927 után született keltezetlen levelek esetében nem volt megkerülhető valamilyen dátum vagy legalább időintervallum megállapítása, mégpedig anélkül – több ezer levélről lévén szó –, hogy a szakirodalom és a Babits-korpusz teljességét áttekinthettük volna. Leginkább életrajzi adatok és szerencsés esetben a levél tartalmából kiindulva bibliográfiai adatok segítségével tudtunk megközelítőleges időhatárokat megállapítani. Nem ritkán azonban egyéb árulkodó jelek is segítettek a megközelítésben. Csak egy példát bemutatva: *Tordai Ányos* irodalomtörténész, a bajai ciszterci gimnázium igazgatója rövid, baráti hangú üzenetben értesítette a tanári pályáját egykor ott kezdő Babitsot a gimnázium épületének megújulásáról. Egyetlen keltezetlen sor, a lap másik oldalán pedig a gimnázium épületének fotója a következő felirattal: Baja. A Ciszt. Rend III. Béla-reálgimnáziuma. 1931 és 1934 közé datáltuk a lapot az alábbi megjegyzéssel: „[a] bajai III. Béla Reálgimnáziumot ábrázoló lapon. Címzés és bélyeg nélkül. Keltezetlen, megközelítőleges datálása a tartalom és a kép alapján. A reálgimnázium épületét 1931-ben bővítették, ekkor került rá a második emelet, a reálgimnázium nevet pedig 1934-ig viselte. A rövid üzenet szövege azt sugallja, hogy hamarosan az átépítést követően született a levél.”⁴

Ugyancsak a megjegyzés mezőben igyekeztünk leírni a képeslapok esetében az ábrázolást, ami a csiszoltabb levélírók esetében nem ritkán valami üzenetet vagy legalábbis allúziót sugall, de ennél is szórakoztatóbb, ha a levélíró rajzolt, az is itt kapott helyet. Nemcsak a tényleges művész, *Moholy-Nagy* grafikáira kell gondolnunk, hanem *Sárközy György* és *Molnár Márta* vagy *Tóth Árpád* mókás rajzaira. És persze nem szabad megfeledkezni Babits rajzairól, aki hajlamos volt a levelekre ceruzarajzokat skiccelni, de ami irodalomtörténetileg fontosabb: rájegyzései mellett nem ritkán olvashatunk tőle versvázlatokat, verskezdeményeket is a levelek beíratlan lapjain.

A feldolgozói és a megjelenítő felületen még egy érdekes mezőt találunk *dokumentum jellege* elnevezéssel, mely már a mikrofilológia terére csábítja az olvasót. Tudniillik az evidensnek tűnő saját kezű (autográf) levelek mellett a papírra vetés módjának, a levél végső képeinek egész arzenálját találjuk a lapokon. Csak néhány típust említve: *autográf; gépirat autográf aláírással; gépiratként elkezdődő autográf, autográf aláírással; gépirat autográf javításokkal, kiegészítésekkel és aláírással; nyomtatvány autográf aláírással* stb. Összetett keresés esetén a dokumentum jellege mező használatával számos kérdés megválaszolásához közelebb juthat a kutatás. Például – hogy csak a legevidensebb problémát jelezzük –, egy keltezetlen levél megközelítőleges datálásához nagyon közel vihet a következő keresőkérdés:

(Szerző=Babits Mihály) ÉS (Dokumentum jellege=Autográf), majd a keletkezés ideje szerinti szűrés, melynek révén a levelek lekérdezése és írásképek egymás mellé rendelése sokat segíthet.

A feldolgozói felületen azonban találunk még további mezőket, amelyek a Copia frontendjén nem jelennek meg. Közülük különösen fontosnak tekinthető a *regeszta*-, az *átirat*- és a *fordításmező*. Ezeket a Babits-levelezés feldolgozása során nem használtuk ki, de elengedhetetlenül fontosak lesznek más szerzők és különösen más korok leveleinek közzétételénél. Hogy csak a Széchényi Könyvtár létrejötté, története és állománya tekintetében megkerülhetetlen gyűjtőket és tudósokat említsük, magának *Széchényi Ferenck*nek, *Kovachich Márton György*nek vagy *Jankovich Miklós*nak a levelezését úgy közzétenni, hogy szélesebb kutatói, olvasói réteg számára is informatív legyen, a nyelvi megoszlás és az írásképek miatt formálisnak tűnik a szöveg valamilyen mélységű feldolgozása nélkül. Kelet-Közép-Európa és benne a Magyar Királyság és Erdély tudományossága a 19. század kezdetéig döntően latin nyelvű, emellett pedig a politikai viszonyrendszerből, az uralkodó személyéből és a birodalom adminisztrációjából, továbbá a német tudományossághoz való több évszázados kapcsolatból következően, melynek bizonyos korszakokban aktív alakítója a királyság és Erdély területén élő német evangélikus városi és egyházi értelmiség, a német nyelvű írásbeliség nagyon hangsúlyosan van jelen. A két nyelv immár több évtizedes kiszorulása az oktatásból magával hozta azt az állapotot is, hogy egyre szűkebb kutatói kör számára válnak könnyen megközelíthetővé a 19. századot megelőző időszak művelődéstörténeti forrásai és szépirodalma. A fent említett literátorok fennmaradt levelezésének jelentős hányada latin és német nyelvű, ezért majdani digitális publikálásuknál elengedhetetlennek tűnik legalább rövid tartalmi összefoglaló (regeszta) közlése az adatbázisban vagy egy valóban teljes feldolgozásban – legalábbis a legfontosabb szövegeknél – az átírás és a magyar fordítás.

A Babits-fond levélíróinak és címzettjeinek áttekintése természetesen lehetetlen vállalkozás jelen cikk keretében. Itt vannak a század első felének magyar irodalmi klasszikusai: *Kosztolányi Dezső*, *Jubász Gyula*, *Karinthy Frigyes*, *Móricz Zsigmond*, *József Attila*, továbbá azok a „Babits-tanítványok”, akiknek alkotói pályája majd a háborút követően bontakozik ki: *Ilyés Gyula*, *Weöres Sándor*, *Berda József*, valamint természetesen a nagy lapok és folyóiratok szerkesztői: *Gellért Oszkár*, *Osvát Ernő*, *Schöpflin Aladár* a Nyugattól, hogy csak a legismertebbeket említsük. És itt vannak a nagyközönség előtt kevésbé ismert nevek, leveleik azonban megkerülhetetlenek az irodalomtörténet számára. Példaként két német fordítót említünk csak, a brassói származású *Horvát Henrik*et, akinek a magyar költészet nagyon sokat köszönhet a német nyelvterületen való megjelenés tekintetében, valamint *Stefan Isidor Kleint*, aki Babits prózájának német fordítója volt. A költő leveleinek kritikai kiadása – mint említettük, az 1927-es évnél tart – ténylegesen csak a Babits-leveleket közli. Ám a hagyatéék levélanysága ennél mérhetetlenül gazda-

gabb és heterogénebb, de szorosan kapcsolódik a babitsi életúthoz és életműhöz. A kutatás számára kézenfekvő, hogy nem negligálhatók a feleség, Török Sophie levelei, saját jogán sem, természetesen, és nem negligálhatók a hagyatékban fennmaradt, más személyi relációkban született levelek sem. A Copia egyik nagy erénye, hogy válogatás nélkül közli mindezeket a tételeket, ezzel alapvető forrásokat tesz közzé a legszélesebben vett művelődéstörténet számára, alkotói pályák válnak megközelíthetővé az irodalomtörténet, a művészettörténet, az előadóművészetek és számos más terület köréből.

A Copia megnyitásakor egyetlen megszorítást kellett tennünk. Nem kerülhettek a frontendre a szerzői jog hatálya alá eső dokumentumok, tehát az 1951 után elhunyt személyek levelei. (Török Sophie kivétel, ő a halála előtt a nemzeti könyvtárra hagyta szerzői jogait.) Az OSZK megkezdte a feldolgozást, de egyelőre publikálatlan levelek jogtulajdonosainak felderítését és engedélyük megszerzését, amelynek első eredményeként 2021 augusztusa óta további száz levelet tudunk hozzáférhetővé tenni. A program, még maguknak a leveleknek a publikálásával sem ért véget az eddigi munkával. Egyrészt további levelek várnak feldolgozásra a hagyatékban. 1952-t követően, miután beérkezett a könyvtárba a hagyaték, Török Sophie rendelkezése szerint tíz éven át zárolt anyagként kezelték, mely csak az ő és három kijelölt kurátor engedélyével volt kutatható. A feldolgozó munka tehát csak a 60-as években kezdődhetett meg, mégpedig – mai terminológiával élve – pilotprojektként, mert korábban is kerültek ugyan kompakt személyi hagyatékok a gyűjteménybe, ám ezeket dokumentumtípusonként osztották be és dolgozták fel, a Babits-hagyaték bekerülése kapcsán született meg aztán az az adminisztratív döntés, amelynek tudományelméleti követelményét a kutatás mindig is evidenciának tartotta, hogy az életmű kontextuális feltárhatóságának érdekében a fondokat a továbbiakban külön gyűjteményi egységként kell kezelni. A Kézirattár munkatársai a Babits-hagyatékon dolgozták ki a fondfeldolgozás metódusát. Az első ütemben, az előrendezés során mai szempontjainkhoz viszonyítva túlzott rigorozitással jártak el, számos kéziratot válogattak le és helyeztek az úgynevezett limbusba,⁵ melyeket nem tekintettek relevánsak az életmű vonatkozásában. A későbbi évtizedekben azután két alkalommal vizsgálta felül a Kézirattár ezt a döntést és emelt be a limbusból a fondba kéziratokat, de továbbra is nagyszámú dokumentum maradt itt. A Copia levélfelületének folytatásában az itt őrzött levelek feltárását fogjuk elvégezni, tartalmilag jellemzően a Babits család levelezését, valamint Török Sophie és lányuk, Babits Ildikó levelezését.

A feldolgozó felületről nem említettünk még egy rendkívül fontos mezőt, a tárgyszavakét, melyet egyelőre nem nyitottunk meg a frontenden. Három „tárgyszótípust” alakítottunk ki. Első a *személyneveké*. Belekerül minden biztosan azonosítható személy neve, aki valamilyen formában, akár megnevezetlenül is szerepel a levélben. Második a *műcímek* mezője. Belekerül minden biztosan azonosítható cím a *szerzőjével* együtt, pl. *Zelk Zoltán: József Attila halálára*. (Megjelent

a Nyugatban és a Huszadik Században.) A harmadik tárgyszómező a levél szövegében relevánsan megjelenő *tudománysszakok, műfajok, irodalomtörténeti kategóriák* stb. jelölésére szolgál. (Csak esetlegesen néhány példa: olasz irodalom, 13. század; műfordítás; irodalomkritika; művészettörténet; mozgásművészet stb.) Ezek a kategóriák szigorúan az OSZK gyűjteményeinek feldolgozása során alkalmazott tezausztra támaszkodnak. Filológusként meggyőződésünk, hogy a digitális feldolgozás eredményeként megjelenő levelek ezekkel a tárgyszavakkal kerülhetnek be ténylegesen az irodalomtörténeti kutatás véráramába, és tehetik lehetővé az összetett keresések alkalmazásával olyan összefüggések feltárását, olyan tartalmi elemek egymáshoz rendelését, melyek hagyományos, „papíralapú” filológiai módszerekkel összehasonlíthatatlanul nagyobb munka befektetésével volnának csak megvalósíthatók.

Az ismertető elején említettük, hogy Babits hagyatéka mily sokrétű. A levelek digitális közzététele mellett halaszthatatlan a verskéziratok (teljesek, töredékek és vázlatok) publikálása az oldalon, csakúgy, mint a rendkívül értékes egyedi fényképeké. Mindkettő izgalmas anyagot rejt.

Jegyzetek

1. Raktári jelzet: Fond III/974/1. Online elérhetőség: <https://copia.oszk.hu/levelek/osvat-ernobabits-mihalyhoz/> (2021.11.20.)
2. Babits Mihály: *Emlékezés*. = Nyugat, 16. évf. 1923. 11–12. sz. június 16. [726]–727. p. <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00339/10238.htm> (2021.11.20.)
3. Pallium (lat.): köpeny; a szálas dokumentumok tárolására szolgáló savmentes vékony karton, mely félbehajtva kb. ívrét nagyságú, hogy a legnagyobb méretű kéziratokat is biztonságosan fedje.
4. Raktári jelzet: Fond III/1307/5. Online elérhetőség: <https://copia.oszk.hu/levelek/tordai-anos-babits-mihalyhoz-5/>
5. Limbus (lat.): perem, valaminek a széle; az egyházi latinban a pokol tornáca.

Szepesi Judit

A művészeti könyvtárak szerepe a digitális korban, avagy művészet, innováció, könyvtár

*A magyar könyvtárosok számára egyenként is, társadalmi szervezeteikben is a legfontosabb, más szakmáknál fontosabb az értékek mentése, közvetítése. Az építés, a kibontakozás, az ajánlatok tevése, a szabad alternatívák kidolgozása, a kilábalásnak nemcsak külső[,] de belső kényszere.**

(Fekete György)

Bevezető

Az elmúlt időszakban, – talán túlzottan is – az üzleti, a köznap, a száraz információ, a gépesítés vagy a könyvtárak gazdasági problémái álltak a konferenciák középpontjában. Nem tagadom mindezek fontosságát, viszont keveset beszélünk a könyvtárak művészetközvetítő és nevelő szerepéről, melyet a társadalom életében betöltenek.

2021. október 6-án a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet (MMA MMKI) Szakkönyvtára *A művészeti könyvtárak szerepe a digitális korban, avagy művészet, innováció, könyvtár* címmel tartott konferenciát a Pesti Vigadóban, az MMA székházában. A konferencia az egyes szakkönyvtárak munkáját, szolgáltatásait, továbbá a könyvtár és a művészet – pontosabban a művészi alkotások – összekapcsoló viszonyát mutatta be.

* Fekete György: *Könyvtár és művészet*. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2. évf. 1993. 10. sz. 9. p. <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00144/pdf/01vandorgyules.pdf> (2021.11.06.)

A konferencia

A rendezvényt *dr. habil. Kocsis Miklós*, az MMA MMKI igazgatója nyitotta meg, köszöntötte az előadókat és a vendégeket. Elmondta, hogy a művészeti könyvtárak szerepe az elmúlt időszakban jelentősen megváltozott a társadalomban, és ez tartalmas beszélgetésekre adhat alkalmat ezen a konferencián.

Az első előadó *Szöllás Péter*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Könyvtári és Levéltári Főosztályának főosztályvezetője volt. Előadásának címe: *Speciális szakkönyvtárak. A művészeti könyvtárak a magyar könyvtári rendszerben*. Különböző

fenntartású és jogállású intézményeket találunk komoly művészeti témájú dokumentumgyűjteményekkel, amelyek ennek a területnek széles spektrumát fedik le. A mozgalmas könyvtári élet alapfeltétele az olvasó, a képzett könyvtáros és a rendezett gyűjtemény hármasa. Ezek egy korszerű információs központra különösen igazak, mert a kutatókon kívül nélkülözhetetlenek a velük egyenrangú partnerként kommunikáló szakkönyvtárosok és a kurrens, jövőbe mutató analóg és online információforrások. A művészeti szakkönyvtárak információs csomópontok, ahol képzett, több tudományterületen is jártas könyvtárosok látják el napi feladataikat, és részt vesznek az intézményi kutatásokban.

Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója A nemzeti könyvtár és a nemzeti könyvtáriügy. Gondolatok a 2022 és 2026 közötti szakterületi stratégiához címmel tartott előadást. A címben említett időszak meghatározó stratégiai témái: a határon túli magyar közösségek és a magyarországi városok könyvtárainak fejlesztése; a hazai szakkönyvtári gyűjtemények támogatása; a hagyományos és a digitális könyvtári szolgáltatások összehangolása; a könyvtárak innovációs, adatközponti és a kreatívipar értékláncában betöltendő szerepének kialakítása; a könyvtárosképzés megújítása.

Az Országos Széchényi Könyvtár tagja a Nemzeti Kulturális Tanácsnak, mely biztosítja a kulturális ágazatok egységes kormányzati stratégiai irányításának szakmai alapjait. A csatlakozott kultúrstratégiai intézmények vezetői javaslatokat tesznek arra, hogy az intézményük milyen módon tud a következő években kapcsolódni az elkészítendő szakterületi stratégiákhoz.

Bánki Zsolt István, a Petőfi Irodalmi Múzeum Digitális Bölcsészeti Központ igazgatója *Szövegből kép – képből szöveg. Az irodalmi muzeológia digitális transformációja* címmel tartott előadást. A Petőfi Irodalmi Múzeum Digitális Bölcsészeti Központja a hazai közgyűjteményekben zajló digitalizáció, tartalom- és szolgáltatás-fejlesztések támogatására, koordinálására és dinamizálására jött létre.

A Digitális Bölcsészeti csoport többek között egy humán bölcsészeti platform fejlesztésével (dHUpla – Digital Humanities Platform) is foglalkozik. Ez a platform egységes irodalomtudományi és nyelvtechnológiai kutatói környezetet jelent a közgyűjtemények, az irodalomtudomány, a nyelvtudomány és más humán tudományok számára. Lehetőséget teremt digitális szövegtörzsek publikálására, nyelvtechnológiai elemzések elvégzésére, adatvizualizációs technológiák alkalmazására, illetve úgynevezett born digital (digitálisan született) szöveges tartalmak feldolgozására, közzétételére. Az előadás példákon keresztül mutatta be azt a munkafolyamatot, amelyben a szöveget ábrázoló képből elektronikus szöveg jön létre miközben adatgazdagítási folyamat ment keresztül. Ezekon felül megismerhettük az adatvizualizációban, valamint a gépi nyelv- és irodalomtudományi elemzőrendszerekben rejlő kutatói lehetőségeket is.

Dr. Andaházi Szeghy Viktor, az MMA MMKI szakkönyvtári projekt vezetője *Változó gyűjtemény – változó szakkönyvtár* címmel tartott előadást. 2021-ben a MMA MMKI új célokat és strukturális átalakításokat indított és végzett el a már meglévő szakkönyvtárában. Egy kis gyűjteményből közép és hosszú távon egy nyilvános szakkönyvtár felépítése a feladat, amely a jövő kihívásainak is képes lesz elébe menni és megfelelni.

A megújulási folyamatok középpontjában kiemelt figyelmet kapott a személyi és gyűjteményfejlesztési feltételek teljesítése.

A kutatóintézet szervezeti jövőképe szerint a szakkönyvtár az új kutatási módszerek támogatását, az innováció és az MMA tagozatainak megfelelő tárgyerületekhez kapcsolódó tudományos értékek közvetítésének biztos hátterét nyújtja a kutatók, az akadémikusok és a művészetekkel foglalkozó szakemberek, valamint a művészetek iránt érdeklődők számára, magas szintű szakirodalmi és tudományos könyvtári dokumentumok szolgáltatásával.

Szöllősy Gabriella, a Magyar Néprajzi Múzeum Szakkönyvtárának fősztályvezetője *A Néprajzi Múzeum Könyvtára a művészet és a kutatás szolgálatában* címmel tartott előadást.

A Néprajzi Múzeum Szakkönyvtára százötven éves múltra tekint vissza. A kutatók a néprajzi körbe tartozó könyvek gyűjtését – a Nemzeti Múzeum kezei között – a 19. század második felében kezdték el. Ezek a könyvek a Xantus János vezette Néprajzi Osztályon kerültek elhelyezésre.

A jelenlegi közel kétszáz ezres állományban megtalálhatók a néprajz, az antropológia, a muzeológia, a társ- és határtudományok (pl. a történelem, szociológia, honismeret, művészettörténet, régészet) tudományos irodalma. Kiterjedt nemzetközi cserekapcsolatok révén – különösen a periodikák tekintetében – gazdag gyűjteménnyel rendelkezik a világ szinte valamennyi régiójának, néprajzi, antropológiai, népismereti szakirodalmából.

A nyilvános könyvtár beiratkozott olvasói között a fő szakmai célcsoporton kívül kézműves és iparművész hallgatók is megtalálhatók. Ezt a sokszínű könyvtárhassználói kört a könyvtár munkatársai digitális népművészeti gyűjteménnyel, műtárgyadatbázissal, kutatási segítséggel és aktív közreműködéssel is támogatják.

Takács Gabriella, a Színház- és Filmművészeti Egyetem (SZFE) Könyvtárának könyvtárvezetője *Rejtőző értékeink lassan láthatóvá válnak – Korszerű könyvtári feladatok a Színház- és Filmművészeti Egyetem könyvtárában* címmel tartott előadást.

A szakkönyvtár a Színészeti Tanodával egy időben jött létre, első könyvtárnoka *Panlay Ede* volt. Ezekben az időkben magyar nyelven alig jelent meg szakirodalom, ezért a könyvtár legrégebbi könyvei francia és német nyelvűek. Az állományt főleg tankönyvek, növendékek által kézzel másolt szerepkönyvek, sűgő- és rendezőpéldányok, oktatásra szánt drámák alkották. A prózai színészen kívül az operaszakosok képzése is a Tanoda feladata volt, ennek következtében a könyvtár hangjegytárában egy operaszakos képzést támogató gyűjtemény is található.

A könyvtár 2007-ben kezdte meg állománya elektronikus feldolgozását a Huntéka könyvtári integrált rendszer segítségével, az online katalógus 2011-től érhető el a weben. Digitalizálási tervükben az Ódry Archívum fényképei, az intézménytörténeti gyűjtemény dokumentumai, a dedikált állományuk, kéziratos szöveggönyvek a 19. századból, jogvédett oktatási tartalmak és közkinccsé vált kották szerepelnek. A digitális tartalmak szolgáltatásának a jogi problémái még megoldásra várnak.

Nyilvános szakkönyvtárként és az SZFE részeként, szakmai munkájával az oktatást, a kutatást, a tanulást támogatja. A szolgáltató tereiben is megújult gyűjtemény 2021 júniusától országos szakkönyvtárként működik.

Gulyásné Somogyi Klára, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának igazgatója Pillanatfelvétel. Könyvtár az egyetemi oktatás és a tudományos kutatás szolgáltatásban, avagy hogyan használhatják ma a könyvtárat a zenével hivatásszerűen foglalkozók? címmel tartott prezentációt.

A 19. században a könyvtár élete a *Liszt Ferenc* által adományozott több láda könyvvel és a Vallás- és Közoktatási Minisztérium által az Zeneakadémiának kiutalt összeggel indult.

A lassan, de folyamatosan gyarapodó gyűjteményt hosszú ideig a Zeneakadémia mindenkori titkára gondozta, sajnálatos módon ebben az időben nem készült katalógus vagy tájékozódást segítő jegyzék a dokumentumokról.

A 19. században néhány évig a színész- és zenészképzés közös intézményben történt, az intézményi szétköltözés után a már kialakult együttműködések továbbra is megmaradtak.

Napjainkra a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtára a legjelentősebb hazai zenei gyűjtemény, amely több telephellyel is rendelkezik. Egyetemi könyvtárként a feladatuk elsősorban az oktatás, a tanulás és a kutatás támogatása.

Könyvtári integrált rendszerükben (ALEPH) a lehető legrészletesebben dolgozzák fel az állományukban megtalálható különböző típusú zenetörténeti dokumentumokat, erről a szakmai munkáról részletes bemutatást láthattunk és hallhattunk (pl. szerzői ajánlások feltüntetése, digitalizált tartalomjegyzék csatolása, jegyzékszám feltüntetése).

Az előadás végén különböző platformon működő ingyenes és előfizetést igénylő kottaadatbázisokkal is megismerkedhettünk, melyekből akár PDF-formátumban is letölthetünk.

Péterfi Rita, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója Miként legyünk jobbak a szakmánkban, avagy művésztanárok és művészeti tárgyakat oktatók tájékoztatói lehetőségei a digitális korban címmel tartott előadást.

A Pedagógiai Szakkönyvtár nem művészeti könyvtár, hogy mégis helyet kaptak a meghívott előadók között, ennek az oka az, hogy művészetelmélettel és módszertannal is foglalkoznak, és ezt közvetítik is a felhasználóik felé. Jól dokumentált és feltárt online elérhető könyvtári adatbázisuk éves szinten több ezer rekorddal gyarapodik. A művészeti nevelésben fontos, hogy a pedagógusok és a tankönyvírók jól képzettek legyenek, akik hozzájutnak a legfrissebb szakirodalomhoz, akik folyamatosan képzik magukat, és az élethosszig tartó tanulás a szakmájukban is felfedezhető. Véleménye szerint fontos lenne, hogy a szülők

tisztában legyenek a nevelési elvekkel, így családi oldalról is támogatást kapjanak a pedagógusok.

Olvasásszociológusként nagyon érdekes gondolatokat hallhattunk arról, hogyan és miként befolyásolja az iskolák régiós elhelyezkedése, a családi háttér, a művészeti nevelés a gyermekek fejlődését és pályaválasztását.

Az előadás végén a szakkönyvtár egy új fejlesztési programját is megismerhetjük, amelynek része a *Szóveg nélküli képkönyvek. Elmélet és gyakorlat* című kiadvány megjelentetése. Kutatási kiadványként jött létre, a célcsoportja az óvodás, az alsó és a felső tagozatos gyermekek. A projekt azt vizsgálja, milyen módszerekkel lehet a szöveg nélküli képkönyveket csoportosan feldolgozni, ehhez milyen kompetenciák és készségek szükségesek, valamint azt, hogy a fejlesztési program során mely területek fejleszthetők.

Gál Vivien Tünde, a Múcsarnok Könyvtár és Archívum könyvtárosa *Múcsarnok Könyvtár és Archívum – Feladataink, lehetőségeink, céljaink* címmel tartott előadást.

Az 1896-ban megnyílt Múcsarnokban az 1950-es évek közepétől folyik a kiállítási dokumentációk, illetve a hazai és nemzetközi kortárs művészettörténeti, művészetelméleti szakirodalom gyűjtése. Ezt az archiváló, majd emellett információszoftárgató munkát folytatják a szakkönyvtár jelenlegi munkatársai. A több mint 50 000-es állományuk két nagy részre osztható: modern és kortárs művészeti és művészetelméleti szakirodalom tematikus állományára, illetve a Könyvtári Archívumra, mely a Múcsarnokban és egyéb, egykor a kiállítóhelyhez kapcsolódó fővárosi, vidéki és külföldi intézményben megrendezett kiállítások (kb. 3000 egység) iratait őrzik.

Az állomány szakrendje az ETO 7. főosztályának vonatkozó alosztályait és speciális alosztásait követi, mindezt örökségként hagyta rájuk a korábbi könyvtári gyakorlat. Az egyes alosztályokon belül nagyon kis eltérések vannak, amely jelentősen megnehezíti a kiadványok fizikai elhelyezését a polcokon. Kérdés, hogy meghagyják-e ezt a fajta részletező osztályozást, vagy egy új és egyszerűbb rendszer kialakítása mentén átjelzeteljük a mintegy ötvenezres állományt.

Tervszerű állománygyarapításuk egyik fontos alappillére a belföldi és a külföldi cserekapcsolatok.

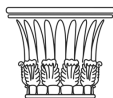
Könyvtári szolgáltatásaik közé tartozik a művészettörténész kutatók, művészeti felsőoktatási hallgatók munkájának támogatása, a programszervezés (pl. Könyvt'Art estek, Kutatók éjszakája, online fórumokon tematikus beszélgetések), kapcsolatot tartanak oktatási intézményekkel (pl. kihelyezett tanórák). Jövőbeli terveik között szerepel további együttműködések kiépítése, valamint hosszú távú könyvtárstratégiai és digitalizálási terv kialakítása.

Összegzés

Ha sikerülne több-kevesebb pontossággal meghatározunk a könyvtár és a művészeti alkotások viszonyát, akkor a művészeti szakkönyvtár lényegének meghatározásához is közelebb jutnánk. Ha sikerülne... – de úgy gondolom, hogy ebben a kérdésben, mint minden igazán fontos kérdésben –, kinek-kinek önmagában kell a szempontok sokaságát mérlegelve állásfoglalásra jutnia, mi több állásfoglalását időről időre újragondolnia.

A konferencia hagyományteremtő szándékkal került megrendezésre. 2022 őszén újabb rendezvény várható, amikor is a régiós központokban található művészeti könyvtárak munkájával is megismerkedhetünk.

(Az előadások videófelvételei megtekinthetők az MMA MMKI YouTube-csatornáján: <https://tinyurl.com/2p8bukkv>.)

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

Villám Judit

„Olyan helyekre nyertünk bepillantást, amelyek nem mindennapiak”

Beszélgetés a „Könyvtár, ami összeköt”
ösztöndíjprogram résztvevőivel

Az Országgyűlés elnöke 2021-ben tizenegyedik alkalommal hirdette meg „A könyvtár, ami összeköt” – Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése elnevezésű ösztöndíjprogramot, melynek keretében ezúttal hat batáron túli magyar, illetve két magyarországi könyvtáros tölthetett el egyidejűleg egy hónapot az Országgyűlési Könyvtárban. A 2021. szeptember 25-től október 24-ig tartó programra Románia, Szerbia, Szlovákia és Ukrajna magyarlakta területeiről egyaránt érkeztek könyvtáros kollégák. Hozzájuk csatlakozott öt budapesti könyvtár delegált könyvtárosa, így vettek részt együttesen az egy hónapos programon. – Interjúnkban a résztvevőket kérdeztük az elmúlt több mint négy hétről.

Ösztöndíjat nyert könyvtárosok: Csehily Adrienn (Községi Könyvtár, Salánk) • Karda Beáta (Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda) • Kovács László Sándor (Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, Budapest) • Márku Mónika (József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Tata-bánya) • Szlucky Eleonóra (Fegyir Potusnyák Kárpátaljai Megyei Tudományos Univerzális Könyvtár, Magyar és Idegennyelvű Dokumentumok Osztálya, Ungvár) • Vázsonyi Csilla (Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta) • Zeman Krisztián (Bódva-völgyi és Érchegységi Kulturális Központ, Szepsi) • Zöld Ábel Zsolt (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhely)

Delegált könyvtárosok: Bálint Zsolt (Országgyűlési Könyvtár, Budapest) • Mészáros-Nagy Éva (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest) • Millich Dóra (Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár, Budapest) • Opálka Tamara (Országos Széchényi Könyvtár, Budapest) • Szabó Sára Viola (Országos Idegennyelvű Könyvtár, Budapest)

– **Kedves Kollégák! Kérem, röviden mutassák be munkahelyüket, saját könyvtárukat, beszéljenek munkakörükről, otthoni feladataikról és hogy honnan értesültek az ösztöndíjprogram adta lehetőségéről?**

– **Bálint Zsolt:** Az Országgyűlési Könyvtár munkatársaként kerültem ebbe a programba. Könyvtárunk mint országos szakkönyvtár és mint az Országgyűlés könyvtára meglehetősen speciális helyet foglal el a könyvtárak palettáján. Én jelenleg történelmi szakreferensként dolgozom, emellett a muzeális gyűjtemény egyik őre és a Hungaricana projekt kapcsolattartója vagyok. A „Könyvtár, ami összeköt” programról először vezetőimen keresztül szereztem tudomást, de már évek óta részt vettem kísérőként a programban.

– **Csehily Adrienn:** Kárpátaljáról, Salánkról érkeztem, a Salánki fiókkönyvtár vezetője vagyok. Tizedik éve dolgozom könyvtárosként. Általános gyűjtőkörű, nyilvános közkönyvtárként az a feladata intézményünknek, hogy mindenki számára biztosítsa a szabad, korlátozás nélküli hozzáférést a dokumentumokhoz és az információkhoz. A könyvtár a falu kulturális alapintézménye, valamint egy közösségépítő hely, és mindenkire szól. Tevékenységét széles körű kapcsolatrendszerben végzi. A könyvtár szolgáltatásait használva gyarapszik a helyi társadalom kulturális szintje. A könyvtárt elsősorban közösségi helynek tekintem, ahová nem csupán a meghívás fontos, hanem ahol a megmaradás is számít. Nagy figyelmet fordítunk a gyerekekkel való munkára, ezért könyvtárunkban bábszínház társulat is működik Harangocska néven, és ahol az előadók maguk a gyerekek. Nagy élményt jelent a gyerekek számára, hogy ők maguk eleveníthetik meg kedvenc meséik szereplőit. A könyvtár fontos feladatai közé sorolnám a hagyományos kultúrák közvetítését papíralapú dokumentumokkal, és a közösségi tér biztosítását. A hagyományos funkció azt jelenti, hogy kölcsönözzük a dokumentumainkat, beleértve a szakirodalmat, a szépirodalmat, a klasszikusokat, a kötelezőket, a bestsellereket. Lehet internetet is használni, ehhez segítséget nyújtunk, sőt bármiféle jogi tájékoztatásban is tudunk segíteni CD és internet segítségével. A közösségépítő-funkciónak úgy felelünk meg, hogy programjaink, rendezvényeink vannak, és lehetőség nyílik arra, hogy az alkotó és a befogadó találkozzon egymással. Lehetőség van arra is, hogy kisebb közösségeknek helyet adjunk: működik nyugdíjas klub, és rendszeres kézműves foglalkozást tartunk.

A „Könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogramról először 2015-ben hallottam, mikor Kárpátaljáról *Molnár Melinda* megnyerte és a hónap elteltével élménybeszámolót tartott a munkatársainak, és már akkor nagyon megtetszett a lehetőség. 2021-ben *Varga Éva*, a Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke osztotta meg Facebook-oldalán a pályázási lehetőséget, és éltem a lehetőséggel.

– **Karda Beáta:** Erdélyben, Csíkszeredában lakom és a Kájoni János Megyei Könyvtárban dolgozom 2019 nyarától. Az intézmény a város szívében helyezkedik el és fenntartója Hargita Megye Tanácsa. A könyvtár 2012-ben költözött ideiglenesen az új, modern, két emelettel és alagsorral rendelkező épületbe, azonban a 190 000 dokumentumból felépülő állomány már kinőtte a jelenlegi épületet. Az intézményben több részleg működik: könyvkötészet, gyerek- és felnőttrészleg, dokumentációs és feldolgozó részleg, sajtórészleg és digitalizáló részleg. A könyvtárosszakma rejtelmeibe a Sajtórészlegen keresztül vezettek be, ahol nyolc hónapot dolgoztam, és megtanultam a folyóiratokhoz, újságokhoz kapcsolódó munkafolyamatokat. Ezt követően a digitalizálás világába nyertem betekintést kolléganőm segítségével. Jelenleg ketten dolgozunk a Hargita Népe újság digitalizálásával. A napilap 1968-tól napjainkig jelenik meg magyar nyelven. Mindemellett párhuzamosan teljesítjük az olvasók kéréseit is, amennyiben igény van valamely dokumentumrészlet elektronikus változatára. A digitalizálás tölti ki a munkám nagy részét közkönyvtárként azonban a hagyományos szolgáltatások mellett nagy hangsúlyt fektetünk a programszervezésre, mely által minden korosztály igényeinek igyekszünk eleget tenni. Az elsődleges cél az olvasás népszerűsítése, másrészt viszont a könyvtár szerepe is átalakulóban van, így már nem mindig a csendes információgyűjtésnek ad otthont, hanem közösségi térként is szolgál. E kettős cél elérése érdekében számos programot szervezünk az érdeklődőknek. A rendezvények egy részét pályázatok segítségével valósítjuk meg, ezért feladataim közé tartozik a digitalizálás mellett a programszervezés, mint például az idegen nyelvű gyerektáborok, játékestek és interkulturális estek szervezése, csak hogy néhányat említsek.

„A könyvtár, ami összeköt” programról a kollégáim által értesültem. Előszörban a felettesem hívta fel a figyelmem a programra, majd az egyik kolléganő a személyes tapasztalatait is megosztotta biztatásképpen.

– **Kovács László Sándor:** Budapest II. kerületében, a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Könyvtár szaktájékoztató könyvtárosaként dolgozom. A KSH statisztikusai által keletkeztetett adattárakból, tanulmányokból és más statisztikai munkákból nyert adatokkal segítem a kutatók munkáját, emellett a kölcsönzéssel kapcsolatos mindennapi olvasószolgálati munkában is részt veszek. A „Könyvtár, ami összeköt” létezéséről a kollégáimmal folytatott rövid

beszélgetések során értesültem. Nagy lelkesedést váltott ki belőlem a program által megelőgezett szakmai fejlődés és a kapcsolatépítés lehetősége, ebben a várakozásomban nem is csalódtam.

– **Márku Mónika:** A tatabányai József Attila Megyei és Városi Könyvtárban dolgozom helyismereti szaktájékoztató könyvtárosként és igazgatóhelyettesként. A „Könyvtár, ami összeköt” – Kárpát-medencei fiatal könyvtárosok együttműködése elnevezésű ösztöndíjpályázatra a *Pálosok Komárom-Esztergom Megyében* című pályamunkámmal kerültem be. Az ösztöndíjpályázatról a KATALIST levelezőlistán keresztül szereztem tudomást.

– **Mészáros-Nagy Éva:** A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában dolgozom. Könyvtáram a legnagyobb közművelődési intézmény a fővárosban, összesen 49 tagkönyvtárból áll a hálózatunk. A Központi Könyvtár országos szakkönyvtár a szociológiai szakirodalmat illetően. Három szakgyűjteményt is magában foglal, ezek a Szociológia Gyűjtemény mellett a Budapest Gyűjtemény, amely a főváros helyismereti-várostörténeti könyvtára és a Zenei Gyűjtemény, amely jelentős számú zenei dokumentumot tartalmaz. Emellett kiemelném még a Sárkányos Gyerekkönyvtárunkat is.

Legfőbb feladatomban az országos könyvtárközi kölcsönzések lebonyolítása mind szolgáltató, mind kérő könyvtári szerepben, azaz az ország bármely könyvtárának szolgáltatott dokumentumok rajtam keresztül futnak át, illetve kölcsönkérem a saját olvasóink által keresett szakirodalmat más szolgáltató könyvtáraktól, vagy az Országos Széchényi Könyvtár segítségével külföldről is. Emellett különböző munkacsoportokban dolgozom, például a stratégiai terv megalkotásán vagy különféle minőségbiztosítással kapcsolatos feladatokon.

A programról a feletteseimtől értesültem, akik megkérdezték, részt vennék-e benne delegáltként, és így kerültem be a programba.

– **Millich Dóra:** A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár kutatástámogató könyvtárosa vagyok. A munkám elsősorban a statisztikai, demográfiai témájú cikkek és tanulmányok analitikus feltárása, a könyvtárunk Facebook-oldalára posztok írása, illetve a KSH és a könyvtáros munkatársak publikációinak a Magyar Tudományos Művek Tárába (MTMT) történő felvitele. Jelenleg a könyvtárunk normál nyitvatartással működik, otthoni munkavégzés csak 2021 márciusában történt. Ebben az időszakban a könyvtárunk Facebook-oldalára folyamatosan posztokat írtam, illetve az MTMT-be vittem fel a KSH munkatársainak publikációit. „A könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogramról a KATALIST könyvtáros levelezőlistán olvastam, illetve a közvetlen felettesem is felhívta rá a figyelmemet, ő javasolta, hogy delegáltként vegyek részt a programon.

Könyvtárunk 2013 óta nyilvános könyvtár, tehát nemcsak szakkönyvtárként, hanem közkönyvtárként is funkcionál. A kötelezpéldány-jogosultságnak köszönhetően gazdag témakinálatban kereshetnek műveket nálunk a felhasználók. Számos rendezvényt, például gyermekprogramokkal, családi társasjátéklubbal várjuk olvasóinkat. Igyekszünk a szakkönyvtári és közkönyvtári feladatokat és igényeket teljes körűen ellátni.

– **Opálka Tamara:** Az Országos Széchényi Könyvtár delegáltjaként vehetem részt a programon. A nemzeti könyvtár kiemelt feladatai közé tartozik a kötelezpéldányok gyűjtése a teljesség igényével, illetve a külföldön megjelent hungarikumok beszerzése, a Magyar Nemzeti Bibliográfia készítése, és részt vesz a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósításában. Az Olvasószolgálati és Tájékoztatási Osztályon dolgozom. Mindennapi feladataim során ügyeletet teljesítek az olvasótermekben, részt veszek a raktári dokumentumok forgalmazásában, a szabadpolcos állomány rendezésében, a személyes, e-mailes és telefonos tájékoztatásban és az olvasók beiratkoztatásában. Az ösztöndíjprogramról egy munkatársamtól hallottam, aki korábban szintén delegáltként képviselte a könyvtárat.

– **Szabó Sára:** Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban (OIK) dolgozom Budapesten. Az OIK eredeti nyelvű, elsősorban kortárs világirodalmi, zenei és nyelvészeti tárgyú dokumentumokat gyűjtő szakkönyvtár, valamint a magyarországi nemzetiségi könyvtárak koordinációs központja. Munkaköröm raktáros, de olvasószolgálatot is ellátok, továbbá az új dokumentumok feldolgozásával is foglalkozom. A könyvtár delegáltjaként érkeztem, és mivel több kollégám részt vett rajta a korábbi években, nem volt teljesen ismeretlen számomra a program.

– **Szlucky Eleonóra:** Kárpátaljáról, Ungvárról származom. A Fegyir Potusnyák Kárpátaljai Megyei Tudományos Univerzális Könyvtár Magyar és Idegennyelvű Dokumentumok Osztályán dolgozom. Részlegem feladata a Kárpátalján megjelent magyar és idegen nyelvű dokumentumok, valamint a külföldön megjelenő kárpátaljai vonatkozású kiadványok gyűjtése, rendszerezése, feldolgozása és tárolása, továbbá a Kárpátalján élő egyéb nemzetiségek információval való ellátása. Állományunk mintegy 38 ezer dokumentumot tartalmaz. Ezek 75 százaléka magyar, és összesen 24 nyelven állnak a látogatók rendelkezésére kiadványaink. A Magyar és Idegennyelvű Osztály a központi könyvtártól különálló épületben helyezkedik el, így a kisebb könyvtárakhoz hasonlóan feladatkörünk univerzális. Igénytől és tervtől függően látjuk el a feladatokat az olvasószolgálattól kezdve a katalógizáláson keresztül a rendezvénytervezésig. Az ösztöndíjprogramról *Varga Éva*, a Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Szövetsége elnöke ajánlata által értesültem.

– **Vázsonyi Csilla:** A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet (VMMI) könyvtárában dolgozom Zentán, Szerbiában. A VMMI regionális intézmény, tevékenysége kiterjed egész Vajdaságra, a magyar nemzeti kisebbség kulturális örökségének és élő kultúrájának megőrzésére. Komplex tevékenységi körének része a közgyűjteményi feladatkör, a digitalizációs és dokumentációs tevékenység, internetes adatbázisok működtetése, tudományos kutatások szervezése, támogatása és közreadása, kiadói tevékenység, közművelődési feladatkör, szakmai képzések és mentorprogramok szervezése (ide számíthatjuk a Kapocs Könyvtári Csoport tevékenységének koordinálását is). Az intézet könyvtára nyitott az olvasóközönség számára, bár használói leginkább az intézet munkatársai, kutatók, írók és újságírók, így látogatottsága nem mérhető a közkönyvtárakéhoz. Az intézet közgyűjteményi tevékenységét ugyanakkor a kezdetektől jelentős digitalizáló munka egészíti ki, melynek célja a vajdasági magyarság kulturális örökségének digitális mentése, és minél szélesebb körű szolgáltatása – a könyvtár másik alapvető célja, hogy ennek a tevékenységnek nyújtson alapot.

Az elmúlt években több vajdasági könyvtáros kolléga is részt vett a „Könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogramon, és mindannyian csak dicsérték, biztattak, hogy élni kell ezzel a lehetőséggel.

– **Zeman Krisztián:** Szlovákiában, Felvidéken élek, egy Tornagörgő nevű községben. Immáron negyedik éve dolgozom a Kassa Megye Kulturális Központjában kulturális és közművelődési referens pozícióban. A kulturális központ Kassa Megye Önkormányzatának kiemelt közművelődési intézménye, amely megyei hatáskörrel rendelkezik. Kihelyezett intézményként része a Stószon található Fábry Zoltán Emlékház és Könyvtár, ahol az író hagyatéka és mintegy tízezer kötetből álló könyvgyűjteménye található. Ennek munkálatai, a hely felelevenítése, a könyvgyűjtemény feldolgozása – tisztítás, katalogizálás – mind a feladataim része.

A „Könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogramról egy volt ösztöndíjastól, kedves ismerősömtől, *Egyházi Dórá*tól értesültem, aki a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke. Ezúttal is köszönöm és hálás vagyok neki, hogy mesélt erről a lehetőségről; támogatásával, hasznos tanácsaival, útmutatásával sikeresen tudtam pályázni.

– **Zöld Ábel:** A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Karának Könyvtára több mint 40 000 könyvtári egységet tartalmaz. Főként szakkönyveket, tankönyveket, referenciakönyveket és folyóiratokat. Az internet-hozzáférést biztosító számítógépekről a személyes munkavégzés mellett elérhető a katalógus és az adatbázisok használata is. Két éve dolgozom a könyvtárban. Az olvasószolgálati feladatkör mellett más feladataim is vannak, részt veszek például az állomány feldolgozásának folyamatában is, főként a

könyvek bibliográfiai leírásában. A „Könyvtár, ami összeköt” ösztöndíjprogramról kolléganőimtől hallottam, akik a korábbi években már részt vettek ezen a programon. Mindannyian pozitívan nyilatkoztak tapasztalataikról. A meghirdetett pályázat különösen érdekelt, mivel szerettem volna más könyvtárakat, azok munkafolyamatait közelebbről megismerni, és úgy éreztem, hogy a pályázat során lehetőségem lesz tovább fejlődni, megismerni olyan könyvtárak működését, szolgáltatásait, mint például az Országgyűlési Könyvtár. Ugyanakkor fontosnak tartottam a más könyvtárosokkal való találkozást, tapasztalatcserét.

– Mit gondolnak, mennyire ismert ma ez a program a Kárpát-medence magyar könyvtárosai körében?

– **Bálint Zsolt:** Szerintem egyre ismertebb, ha a nagyobb intézményeket vesszük alapul, ez különösen igaz. Azt gondolom, hogy a program szervezői nagyon komolyan odafigyelnek az esemény promóciójára is, akár a személyes, akár az online tért vesszük alapul (hírlevél, könyvtáros Facebook-csoportok stb.), különböző beszámolók formájában.

– **Szlucky Eleonóra:** Kárpátalján a magyar könyvtárosok közül szerintem mindenki ismeri a programot. Viszont nem mindig van kit küldeni, legutóbbi meghirdetéskor például senki nem jelentkezett tőlünk, mivel nem vagyunk sokan és korlátozott a kontingens, aki tudna menni. A fiatalabb korosztályt pedig sok esetben lefoglalja a családja.

– Mit adott az önök számára az elmúlt négy hét? Mi az a megszerzett tudás, ellesett ötlet, fölismerés, amivel gazdagabbak lettek, és amit otthoni munkájuk során majd hasznosítani tudnak?

– **Bálint Zsolt:** Elsősorban a kapcsolati tőkét emelném ki. Mi is folyamatosan kapcsolatba kerülünk a különféle projektek során a „Könyvtár, ami összeköt” programon részt vett kollégákkal, és ez az esetek nagy részében igencsak megkönnyíti a közös munkát. Másodsorban rengeteg ötletet láttam a közönségkapcsolatok terén, ami példaértékű volt számomra. Főként a kecskeméti megyei könyvtárat emelném ki, ahol hihetetlen szentitív módon próbálják meg a megye lakosságával megszerettetni magukat. Nagyon tetszik, hogy nyitottan és nagyon rugalmasan kezelik a felmerülő igényeket, legyen szó szolgáltatásokról vagy a könyvtári terek kialakításáról. A program során negatív módon is ért megerősítés, vagy inkább felismerés. Sok közgyűjtemény esetében felmerült az, hogy a fontosabb dokumentumaikat online is elérhetővé kellene tenniük. A legtöbb esetben egy saját, ilyen-olyan online adatbázisban keresik a megoldást. Én, mint aki hosszabb ideig foglalkoztam a Hungaricana adatbázis ügyei-

vel, csak még inkább megerősítést nyertem abban a meggyőződésben, hogy egy valóban modern közgyűjteményi adatbázis mindenki számára megoldást kellene, hogy jelentsen, még ha ez nem is feltétlenül a Hungaricana portál keretei közt manifesztálna. A tapasztalatok alapján ki merem jelenteni, hogy sikerült ezzel a portállal egyfajta viszonyítási alapot teremteni, amihez képest már csak jobbat érdemes és szabad létrehozni.

– **Csehily Adrienn:** Személy szerint nagy örömmel tölt el, hogy részt vehetem az ösztöndíjprogramban, megismerkedtem több külhoni magyar könyvtárossal, megismerhettem a magyarországi könyvtárak működését és a könyvtári munka egyes sajátosságait. Mivel nagyon jó baráti kapcsolat alakult ki a program résztvevőivel, lehetőségem nyílt kapcsolatépítésre és tapasztalatcserére. Több könyvtárból is csíptem el ötleteket, amit otthon is tudok hasznosítani, mint például Kecskeméten a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtárban látott Mesepárna foglalkozás, úgy gondolom, hasznos lenne az én könyvtárban is. Hálás szívvel gondolok vissza erre az itt töltött egy hónapra, *Villám Juditra*, *Maltsik Balázsr*a és minden résztvevőre és szervezőre.

– **Karda Beáta:** A Magyarországon eltöltött négy hét nagyon eseménydús volt. Olyan helyekre nyertünk bepillantást, amelyek nem mindennapiak. A program során gyönyörű helyekre jutottunk el, és olyan könyvtárakat látogattunk meg, amelyekről sokan csak álmodunk. De itt a szemmel látható bizonyíték, hogy az álmok valóra válnak. Igyekeztem ezért tudásomat gyarapítani, nemcsak a digitalizálás terén, hanem főként az intézmények modernizálásával kapcsolatos újításokat figyeltem meg. Figyelmem nagy része az RFID-rendszer bevezetésére, az önkölcsönzés lehetőségeire irányul, hiszen a világvárvány is rákényszerített arra, hogy személyes találkozás nélkül is életben kell tartani a könyvtári szolgáltatásokat. Számos ötletet merítettem a gyerekkönyvtárak, ifjúsági terek kialakításával kapcsolatban. Remélem, kezdeti lelkesedésem kitart, hogy valamelyest saját munkaközösségemben is hasonló eszközök használatát tudjuk bevezetni, és az olvasók számára még inkább vonzó tereket tudjunk kialakítani.

A szakmai tapasztalat mellett számtalan jó emléket viszek magammal haza. A különböző településekről érkező könyvtárosok összekovácsolódott közössége is arról ad tanúbizonyságot, hogy érdekes, változatos, kihívásokkal teli szakmát választottunk, és segítőkészségünk hivatásunk szerves részét képezi. A program során több ízben is megtapasztalhattam a segítőkészség csodálatos erejét, gondolok itt a tömegközlekedéstől kezdve a szakmai információgyűjtésen át egészen a személyes érdeklődési kör bővítéséig mindenre. Számomra meghatározó élmény volt kutatási témámhoz kapcsolódóan szakirodalmat gyűjteni, ugyanakkor abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy *Bartos*

Évával baráti hangulatban beszélgettem a biblioterápia rejtelmes világáról. Hálatelt szívvel mondok köszönetet mindazoknak, akik hozzájárultak ezen páratlan élmények átéléséhez. Bízom benne, hogy a szakmai kapcsolatokon túlmutató kezdeti barátságok hazatérésünk után is virágozni fognak.

– **Kovács László Sándor:** Nagy meglepődöttséggel fogok visszagondolni a „Könyvtár, ami összeköt” intenzív programsorozatára. Szakmai továbbképzésként is értelmezhető munkát végeztünk a kollégákkal, amelynek tapasztalatait a gyakorlati problémák megoldásában is rendre vissza fogom idézni. A programsorozat során meglátogatott intézmények munkájában a legnagyobb befolyást az egyes intézmények innovációs törekvései gyakorolták rám. Mind a szakkönyvtárak, mind a közkönyvtárak anyagi lehetőségeikhez mérten igyekeznek a papíralapú dokumentumaikat minél nagyobb mennyiségben digitalizálni, ezzel egy szélesebb érdeklődő közönségnek is hozzáférhetővé tenni azokat. A másik meghatározó élményt a főként közkönyvtárakban látott, a közösségi terekről leválasztásra került tanulószobák jelentették számomra. Az elmélyült, tényleges gondolkodásnak ugyanis egyre kevesebb tér jut a mindent behálózó tömegkommunikáció korában, így hathatós segítséget jelentenek az ilyen tanulószobák minden tanulni vagy komolyabb kutatómunkát végezni akaró könyvtárlátogatónak.

Könyvtáram nyolc éve egyre több közkönyvtári funkciót is ellát. A könyvtárhasználat népszerűsítését szolgáló tetszetős megoldásként tűnt fel a tatabányai József Attila Megyei és Városi Könyvtárban megvalósított „könyvtári zsákbamacska”: az egyes kölcsönözhető könyvpéldányokat csomagolópapírban helyezik ki a kölcsönzőpultra. A rejtett cím és szerzőség mellett csak az egyes könyvpéldányok témája látható. Az olvasó az egyes témacsoportokból, a „vakrandi” jellegével választ ki egyet. Ezzel a megoldással tágítható az olvasóközönség érdeklődése, s a komfortzónájukból kiragadva árnyaltabb gondolkodásra serkenthetjük őket. Az ötlet megvalósítása nem igényel semmilyen egyéb pénzügyi eszközt, így a jövőben saját könyvtáramban is fel fogom vetni a bevetését.

– **Márku Mónika:** Hogy mi tetszett a legjobban? Minden. Hiszen mindennek volt értelme, mindenből lehetett tanulni. Minden más volt, de mégis ugyanaz. Más környezet, más lehetőségek, más tervek, de ugyanaz a cél: átmenteni és megőrizni a régit, alkalmazkodni a jelenhez, és kitalálni a jövőt határainkon innen és túl. Mindezt természetesen nemcsak könyvtárosként, hanem muzeológusként és levéltárosként is egyaránt. Barátságok kötődtek, kapcsolatok jöttek létre, és élmények sokaságával lettem gazdagabb. Élmények, barátságok és kapcsolatok, melyek remélem, végig kísérik majd a pályámat is. Az elmúlt egy hónapban láttam sokfélét, éreztem sok mindent (fáradtságot is): a nagyon régi-

től a legújabbig, a retrótól a legmodernebbig, a meseszerűtől a futurisztikusig, utaztam időgéppel a jelenből a múltba, és talán egy picit a közeljövőbe is.

Szerettem ezt a programot, mely örök élményt adott, gondolatokat ébresztett, cselekvésre ösztönzött és olyan „csomaggal” látott el, mely az elkövetkező években biztosan hozzájárul könyvtárosi pályám, hivatásom megerősítéséhez, fejlesztéséhez és tapasztalataim továbbadásához!

– **Mészáros-Nagy Éva:** Számomra egy nagyon jó közösséget adott, nagyon kedves, vidám kis csapat jött össze. Külön fontos volt számomra, hogy a munkakörömből kifolyólag számos más szakkönyvtár könyvtárközi kollégájával kapcsolatban vagyunk, de a személyes találkozást csak ennek a programnak a keretében tudtam megvalósítani, ami egy sokkal közelebbi, bizalmibb szintre emelte a szakmai kapcsolatot. Hálás vagyok, hogy a program keretében különleges helyekre juthattam el, nagyon jó embereket ismerhettem meg, és elképesztő ritkaságokat láthattam. Egy élmény volt.

– **Millich Dóra:** Az elmúlt egy hónap alatt sok könyvtár szolgáltatásával ismerkedhettem meg, amelyek közül néhányat a mi könyvtárunkban is tudunk majd alkalmazni, elsősorban a nagyközönség és a gyermekolvasók kiszolgálásának még jobbá tételének kapcsán. Valamint a különböző könyvtári gyűjtőkörök megismerése által az esetleges kutatói kérések teljesítéséhez már pontosabban fogom tudni, hogy mely könyvtárba irányítsam a kollégát, ha nálunk nem találja meg a keresett dokumentumot. További ötleteket kaptam Facebook-oldalunk színesebbé tételére.

– **Opálka Tamara:** Érdekes volt az eltérő körülmények, helyek és könyvtártípusok közötti kapcsolat felfedezése, és a bemutatkozás során egymás megismerése, amire valószínűleg más esetben nem lett volna lehetőség. Jó érzés volt kortársakkal együtt lenni, és elég hamar összeszoktunk, többek között egy szórakoztató társasjáték közben. Elég intenzív négy hét áll mögöttünk, sok-sok programmal, igazán széles skálán mozogva ismerhettük meg a hazai intézményeket. Elsősorban a könyvtárak népszerűsítésére vonatkozó gyakorlatokat jegyeztem fel a későbbiekre, illetve az RFID használatában rejlő lehetőségeket, amelyek megkönnyítik a mindennapi munkát.

– **Szabó Sára:** Mindenhol, ahová mentünk, kedvesen fogadtak bennünket. Úgy érzem, ez a program nemcsak az Országház falain belül, de minden más könyvtárban is különleges helyet tölt be. Jó dolognak tartom, hogy magyarországi delegáltak is részt vehetnek benne. Jó szakmai tapasztalat, sok új ismeretet ad a hazai könyvtárak működéséről, összehasonlíthatjuk a saját munkahelyünket más intézményekkel, az ösztöndíjasok prezentációi alapján a

határon túliakkal is. Az egyik legjobb lehetőség, hogy egy napot eltölthetünk egy általunk választott helyen és munkakörben. Én a péteri könyvtárat választottam, mert még sosem volt alkalmam betekinteni egy egyszemélyes könyvtár működésébe. Itt láthattam közvetlen közletről, hogy egy könyvtáros feladatai nem feltétlenül korlátozódnak a könyvtári szolgáltatásokra, hanem közösségi, rendezvényszervezői téren is mozog. A könyvtár egy kistelepülés életét színesítő eseményeket biztosító helyszínné is válik, valamint szorosán együttműködik a helyi kulturális központtal, vagy része annak.

Összességében értékes, hasznos volt ez a hónap. Mindenki kilépett kicsit a megszokottból. Úgy érzem, hogy szívesen látjuk egymást a továbbiakban bármikor a saját könyvtárunkban, és mindenki bizalommal fordul a másikhoz. Igaz ez a könyvtárakra is, ahol jártunk. Bennem az a meggyőződés alakult ki, hogy számíthatok a kollégákra a szakma berkein belül, mert mindenki szívesen nyújt segítséget a saját szakterületén, akár a „Könyvtár, ami összeköt” programra hivatkozva, de attól függetlenül is. A szervezés kitűnő volt, úgy gondolom, az OGYK munkatársai remek csapatot alkotnak. Köszönet Maltsik Baláznak és Villám Juditnak. Szívvel remélem, hogy még sok éven át működhet ez a program!

– **Szlucky Eleonóra:** Az elmúlt négy hét röviden és egyszerűen szólva egy tisztán átlátható képet adott Magyarország könyvtárainak működéséről. De természetesen nem lehetséges ezt a mozgalmas és tartalmas programot ilyen egyszerűen összefoglalni. A „Könyvtár, ami összeköt” egy egyedi ismeretszerzés volt, de sokkal magasabb szinten is párját ritkítja, mint ameddig az én tapasztalatom terjed. Az itt töltött idő alatt ismerős területté vált számomra a helyi legnevesebb könyvtárak strukturális felépítése, berendezése, tematikái és azokból adódó sajátosságai. Továbbá a történeti elemek, amelyek hatásai ma is láthatók és a problémák, amelyekkel az összes intézmény egyénileg birkózik. Utóbbi alatt elsősorban egy mindenki által jól ismert démont, a helyhiányt értem. Külső szemlélként tekinteni egy könyvtár működésére másféleképpen lehet, mint a saját munkahelyemen, a munkaasztalom mögöl. Sajnálatos módon az új látásmódból szerzett ötleteket nem lehetséges jelenleg mind bevezetni a Kárpátaljai Megyei Könyvtár osztályaiban. Az ötletekkel, amiket hazavinnék, amelyekről beszélnék, például az önkiszolgáló rendszer; létezésével ugyan tisztában vagyunk, de most szeretnék utána nézni a pályázatoknak, amelyeket meg tudna az intézményünk célozni. Weblapok terén a Corvinus Egyetem könyvtára oldalának működtetése az, amit figyelembe vennék a saját oldalunk fejlesztésével kapcsolatban is. Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban látott zenei gyűjteményt létrehozni nem a legközelebbi feladatunk lesz, viszont a látott könyvek, kották és a kipróbált felszerelések egy lenyűgöző ötletet adtak számomra. A győri könyvtárban találkoztam az olvasókat kisegítő, felfestett, színekódos

eligazító sávokkal, több helyen pedig gyereksarkokkal. Frappáns és bizonyos esetekben praktikus megoldásnak látom az úgynevezett „repülőkönyvtáros” ötletet is, amelyről a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új, körüti könyvtárában hallottam. Kárpátaljai mércében nem kifejezetten nagyok a távolságok két település között, számos vidéki könyvtár működtetése nyugszik egyetlen vagy kevés számú könyvtáros vállán, és a szabadságok kivétele gyakran bonyodalmat okoz.

A programok mellett pedig mindenképpen meg kell említeni a közösséget, amivé összekovácsolódtunk egy hónap alatt. Elsősorban a könyvtárosokra gondolok, de ugyanakkor a muzeológusokkal is tölthettünk minőségi időt egy-egy informatív látogatás és közös szabadidős program közben. Külön kiemelném a bennünket fogadó szakemberek vendégszeretetét és lelkesedését az általuk már jól ismert program, valamint tudásuk átadása iránt, és mindennek az inspiráló hatását.

– **Vázsonyi Csilla:** Mint egy kis könyvtár munkatársa, ahol csak ketten vagyunk könyvtárosok, mindenképp érdekes volt látni a sok könyvtárossal, több szervezeti egységgel, összetett munkamegosztással működő könyvtárakat. Ezt a tapasztalatot, úgy gondolom, annyiban ültethetjük át az egy- vagy kétszemélyes könyvtárakra, hogy tudatosabban tekintünk az egyes munkafolyamatokra. Látva, hogy egy-egy munkakörrel csak egy adott kolléga vagy egy adott osztály foglalkozik, arra ösztönöz, hogy próbáljam precízebben, módszeresebben végezni azokat a részfeladatokat, amelyek a mindennapi munkám során „mindenes könyvtárosként” összefolynak. Rendkívül hasznos volt, hogy az átfogó intézménybemutatók mellett az utolsó héten lehetőség volt egy-egy gyakorlati napot is eltölteni – esetemben az Országgyűlési Könyvtár (OGYK) tartalmi feltáró részlegén. Hálás vagyok, hogy egy délelőttön keresztül végig követhettem a tárgyszavazást végző kolléga munkáját, egy-egy gondolatmenetet, ahogy kiválasztotta a megfelelő tárgyszót, hogy valamelyest betekintést kaphattam egy gondozott tárgyszókészlet felépítésébe.

A program alatt sok olyan dolgot láttunk, melynek megvalósítása elsősorban pénz kérdése, és amit valószínűleg jó ideig még nem fogunk tudni saját intézményünkben is bevezetni. De mindenképp izgalmas volt látni a változásoknak elébe menő proaktív szemléletet, illetve egy olyan környezetet, ahol van lehetőség a kísérletezésre. Példaként a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új, körüti könyvtárában próbaüzemmódban működő lockereket említeném, amelyek jelen állapotukban még nem használhatók, de lépésről lépésre haladnak és kísérleteznek, hogy megtalálják a minden szempontból ideális használati módot (összhangba hozás az integrált könyvtári rendszerrel, a szekrény elhelyezése stb.). Az RFID-vel való statisztikázás, leltározás és a kölcsönzőautomaták is szinte a sci-fi határán lebegnek a szemem előtt. A dolgok másik része a szakmai

tudáson, tapasztalaton, az olvasói igények érzékeny lekövetésén, valamint a kreativitáson múlik. Számomra ilyen volt a már említett gyakorlati nap az OGYK tartalmi feltáró kollégáival, de emlékezetes élmény volt a Piarista Gimnázium szabadulójátéka, amely nagyon könnyen megvalósítható bármely könyvtárban. Ilyen a szabadpolcos állomány okos, az olvasók számára legmegfelelőbb elhelyezési módja is, amire jó példát láthattunk több helyen, például a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban vagy Tatabányán is. Több olyan, eddig számomra ismeretlen adatbázisról is hallottam, amit a jövőben a saját olvasóinknak is ajánlani tudok majd (Országos Széchényi Könyvtár: Fotótér, Cópia, Földabrosz, Plakáttár; Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár: Fényes Elek-tudásbázis)

– **Zeman Krisztián:** A megszámlálhatatlan programok során lehetőséget kaptam átfogóan megismerni az Országgyűlési Könyvtárat, az Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központot és számos szakkönyvtárat, közkönyvtárat, muzeális és egyházi könyvtárat Budapesten, Győrött, Pannonhalmán, Kecskeméten, Zircen és Tatabányán. Nagyszerű volt látni az egyes könyvtárak gyűjteményeit, a munkafolyamatokat, az egyéni megoldásokat és ötleteket.

Szakmabeliekkel, könyvtárosokkal, ösztöndíjasokkal családias, baráti kapcsolat alakult ki a négy hét alatt, és rengeteg információt és tudást vihetek haza a program végén. Minden egyes helyen, ahol jártunk, olyan szívélyes fogadtatás várt, ami hihetetlenül jól esett, nem mellesleg érezhetően kollegiálisan foglalkoztak velünk. Mindenki mindenhol a legtöbbet akarta nyújtani, bizonyítva elhivatottságát a szakma iránt. Szakmai szempontból is rengeteg lehetőségünk volt tanulásra. Ha csak néhányat kellene kiemelnem, akkor mindenképp meg szeretném említeni az Országgyűlési Könyvtár Gyűjteményszervezési Osztályán szerzett tapasztalatokat, azon belül pedig megismerkedhettem az ALEPH integrált könyvtári rendszer használatával, illetve a MARC 21 használatával, a digitalizáló műhely dolgozóinak munkájával, az RFID használatával, és még sorolhatnám. Ezen kívül még lehetőséget kaptam egy teljes nap erejéig kipróbálni magam a könyvkötészeti műhelyben, ahol *Járvásné Balogh Zsuzsanna* könyvkötő szakember bevezetett a kötészet folyamataiba, kipróbálhattam a vágógépet, a fűzést, a kasírozást, és végül saját kezűleg elkészíthettem egy kis keményfedeles noteszt. Ez mindenképp meghatározó élmény volt számomra, látni és részt venni egy könyv születésében. Vendéglátóink teljes odaadással, időt, energiát nem kímélve szervezték nekünk napról napra a színesebbnél színesebb programokat, vezettek bennünket, tanácsokkal és rengeteg szakanyaggal láttak el. Minden egyes program precízen volt összeállítva. Annak ellenére, hogy milyen tömény információáradat ért bennünket és sokszor fárasztó volt a hosszú nap, még maradt idő arra is, hogy egymást jobban megismerjük, közös programokat szervezzünk.

– **Zöld Ábel:** Több emlékezetes élményben is részem volt az elmúlt négy hét során. Felemelő érzés volt első alkalommal bemenni az Országgyűlési Könyvtárba. Meghatározó volt az MTA Könyvtár és Információs Központban tett látogatás is, amikor lehetőségünk volt megcsodálni egy corvinát és Ady, Vörösmarty, Petőfi értékes kéziratát. Kiemelendő ugyanakkor a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi épülete, a Wenckheim-palota is, ahol a szakszerűen restaurált épületben a modern technika tökéletes harmóniában van a régi időket felelevenítő, impozáns épülettel és megfelelő miliőt biztosít a könyvtárhaználóknak. A sok érdekes előadás és bemutatás során sok új információval lettem gazdagabb. Tetszett, hogy gyakorlati része is volt a programnak. Kipróbálhattam különböző munkafolyamatokat, melyek közül a könyvkötést különösen érdekesnek találtam. Az elmúlt hónapban fontos tapasztalatokat szerezttem. Számos könyvtárat és múzeumot látogattunk meg, és sok, a munkáját hivatásként megélt szakemberrel találkoztunk. Hasznos volt látni, hogy miként viszonyulnak a magyarországi könyvtárak a változó olvasói igényekhez. Követendő példaként gondolok itt a konzultációs szobákra, melyek létjogosultságát több könyvtárban is megfigyelhettem, vagy a könyvkiadó automatákra, melyek segítségével a könyvtár nyitvatartásán túl is lehetőségük van az olvasóknak a kikölcsönözendő könyvek átvételére. Jó volt látni más könyvtárakban is a különböző munkafázisokat, például egy könyv állományba vételének folyamatát.

– **Hogyan látják, milyen különbségek vannak – legyen szó a könyvtár finanszírozásáról vagy társadalmi megítéléséről – a romániai, szerbiai, szlovákiai, ukrainai magyar könyvtárak és a magyarországi könyvtárak között?**

– **Bálint Zsolt:** Szerintem hatalmas különbségek figyelhetők meg. Különösen szembeűnő ez a Kárpátalján dolgozó kollégákkal beszélgetve. Megdöbbenő körülmények között dolgoznak, egyébként nagy lelkesedéssel. De egy másik, lokális példát vizsgálva, hiába az „ország leggazdagabb települése” Üröm, a helyi kis könyvtár az egy szem könyvtárosával is egy eléggé alulfinanszírozott intézménynek tűnik, és akkor még nem beszéltem a társadalmi megbecsülésről.

– **Vázsonyi Csilla:** Azt hiszem, a vajdasági magyar könyvtárosok rendkívül szorosan kapcsolódnak a magyarországi szakmához – legalábbis saját magamon ezt érzem. Hiszen az egyetemi éveim alatt magyarországi könyvtárakban váltam „feketeöves” könyvtárhaználóvá, majd Magyarországon részesültem könyvtárosi képzésben, az itt megszerzett tudással kezdtem könyvtárosként dolgozni otthon, Szerbiában. A szakmai kapcsolatokat továbbra is erősen tartjuk, köszönhetően a Könyvtári Intézet állandó határon túli képzéseinek, a konferenciáknak, az online szakmai közösségeknek, és persze a „Könyvtár,

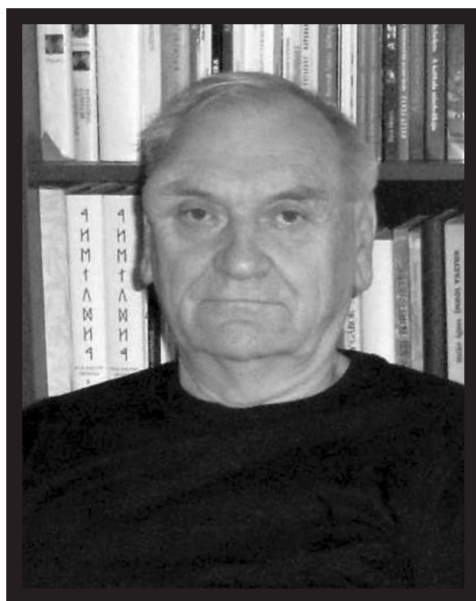
ami összeköt” programnak is. Véleményem szerint a járványhelyzet sem gyöngítette meg ezt a köteléket, sőt a konferenciák és képzések online térbe való költözésével még könnyebben vehetünk részt ezeken az eseményeken. Tehát számomra a szakmai példát leginkább az anyaországi könyvtárszakma jelenti.

A financiális támogatásban egyértelmű különbséget látok, de én úgy érzem, hogy a szakmai felkészültségben is vannak lemaradásaink Magyarországhoz képest. Szerbiában már jó ideje megszűnt a magyar nyelvű könyvtárosképzés (az Újvidéki Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén létezett ilyen specializáció valaha, míg szerb nyelven Zomborban és Belgrádban létezik informatikus-könyvtáros egyetemi képzés), így a mostani tendenciák szerint leginkább a különféle humán szakterületekről érkezők válnak könyvtárossá (a Szerb Nemzeti Könyvtár és az újvidéki Szerb Matica Könyvtára által szervezett szakvizsga lerakásával). Különösen nehéz helyzetben vannak az „egyszemélyes” könyvtárak munkatársai, ahol nincs ott mondjuk egy idősebb kolléga, akinek a tapasztalatára lehetne hagyatkozni. A könyvtárak társadalmi megítéléséről sokat elmondhat egyes falusi könyvtárak bezárása, és az iskolai könyvtárak és könyvtárosok áldatlan helyzete (magas fluktuáció, kevés munkaóra biztosítása, nagyok az elvárások, de ugyanakkor hiányzik a támogatás).

Záró csoportkép 2021 októberében (Fotó: Pólya Dávid)

In memoriam Szente Ferenc (1933–2021)¹

Életének 88. évében 2021. október 1-jén elhunyt az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) egykori főigazgató-helyettese, aki 1960 és – nyugdíjba vonulása – 1994 között több munkakört is betöltött a nemzeti könyvtárban. *Szente Ferenc* 1933. július 22-én született a Vas megyei Alsóságon. Az Idegen Nyelvek Főiskolájának elvégzése (német nyelv és német irodalom szak, 1955) után előbb a pécsi megyei könyvtár módszertani csoportjának vezetője volt, majd 1960-ban az OSZK kötelékébe, a Könyvtártudományi és Módszertani Központba (KMK) került, ahol a Közművelődési Könyvtárak Módszertani Osztály tudományos munkatársa, utóbb csoportvezetője lett. 1970-ben nevezték ki a Hálózatfejlesztési Osztály vezetőjének. 1982-ben a KMK igazgatója lett, majd 1986-ban – megtartva igazgatói munkakörét is – az OSZK főigazgató-helyettesévé nevezték ki. Szente Ferenc 1994-ben vonult nyugdíjba.

Az alábbiakban előbb Sente Ferenc két egykori kollégájának személyes hangú visszaemlékezését közöljük, majd Barátné Hajdu Ágnes temetésén elmondott gyászbeszédének leiratát olvashatják.

„Akinek szívügye volt a szaksajtó”

Amikor 1987 júniusában beléptem az akkori Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársainak sorába – az *Új Könyvek* című állománygyarapítási periodika szakszerkesztőjének – Sente Ferenc volt az intézmény igazgatója. Formálisan tehát ő vett föl, de néhány röpké beszélgetésen kívül nem igen volt alkalmam közelebbről megismerni. Aztán elkövetkezett az 1989–90-es nagy kelet-közép-európai változások kora, amely még a kissé poros, kissé álmos könyvtári világot is alaposan fölrázta. Így például a KMK is egyike lett azon intézményeknek, amelyek szervezték a Könyvet Romániának elnevezésű országos könyvgyűjtési akciót. De még ez előtt, 1989 májusában Sente Ferenc megalapította a *Könyvtári Levelező/lap* című friss, aktuális információkat, könyvtárosok által írt híreket, eseménybeszámolókat, perszónáliákat, jegyzeteket, glosszákat, azaz „leveleket” országosan szétsugárzó havilapot.

Akkoriban, az információs társadalom küszöbén, ez a média volt a legfürgébb könyvtári hírvivő Záhonytól Szentgotthárdig; e hivatás betöltésének a lehetőségét és működésének alapjait teremtette meg Sente Ferenc. „Lapozgatva a lefűzött évfolyamokat, elének tárul a rendszerváltozás korának hazai és némileg összposztszocialista története”²² – írta később, 1994-ben. A nyugdíjasként is agilis *Gerő Gyula* szerkesztette levelező újságnak igen nagy szerepe volt abban, hogy megnyitotta hasábjait a frissen szerveződő érdekképviseletek és szakmai szervezetek előtt, hogy szorgalmazta az informatikai fejlesztéseket, figyelemmel kísérte a kulturális önszerveződések fejleményeit, a megszaporodó könyvtári rendezvényeket, egyszóval a hazai kulturális élet pluralizmusának kialakulását. Jelentőségét növelte, hogy masszív tagja lett a könyvtári szaksajtónak, éppen akkor, amikor a régi *Könyvtáros* folyóirat megjelenési nehézségekkel küszködött.

Én, mint az országos könyvtári szakmai sajtó egykori munkatársa, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztője úgy is emlékezem Sente Ferencre, mint akinek szívügye volt a szaksajtó, és nemcsak szívügye volt, de tevékeny alapítója, támogatója, részese és szerzője is.

Mezey László Miklós

Feri is elment...

Egyre kevesebben vagyunk már, akik még együtt dolgoztak Szenté Ferencsel a Könyvtártudományi és Módszertani Központban. Én 1977-től voltam a KMK szakkönyvtárának munkatársa, első munkakörömben a folyóiratokkal foglalkoztam. Ez nemcsak a könyvtári állományba került szaklapokat jelentette, hanem az intézet osztályai számára megrendelt folyóiratok kezelését is. Kollégánktól, Jordán Katitól úgy tanultam, hogy a frissen beérkezett számokat naponta szét kell hordani a Múzeum utca 3. sz. alatti épület különböző szintjein elhelyezett KMK-osztályoknak.

Szerettem ezeket az utakat. A Hálózatfejlesztési Osztályra, amelynek Szenté Feri volt a vezetője, különösen szerettem járni, főleg, ha a kávézás idejére esett a látogatásom. Fantasztikus beszélgetéseknek lehettem hallgatója, amelyeken Feri sokszor sziporkázott „passzent anekdotáival”. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy pályakezdőként ilyen szakmai és nemszakmai beszélgetéseken nevelődhettem. És a beszélgetőpartnerek? Legendás társaság: *Bereczky Éva, Fogarassy Miklós, Lakatos András, Sz. Nagy Lajos, Urbán László, Károlyi Ágnes, Skaliczki Judit, Kenyéri Kati, Kovács Kati.*

Ezek a napi körutak és személyes találkozások aztán megritkultak, majd elmaradtak, amikor két év múlva a folyóiratok kezelésétől megváltam és könyvfeldolgozó lettem. Ha jól emlékszem, 1980-ban volt, talán a könyvtártudományi és módszertani központok kisinyovi konferenciájára készült, amikor Feri arra kért meg, hogy – orosz szakos lévén – fordítsam le rövid köszöntőbeszédét. Nem tudván, mennyire járatos az orosz nyelvben, még a hangsúlyjeleket is kitettem, hogy a szöveg felolvasása zökkenőmentes legyen. Mosolyogva, nagyon köszönte a „kottázást”. Máig sem tudom, hasznos volt-e a számára.

A barátságos kapcsolatom Ferivel azután sem szakadt meg, hogy ő lett a KMK igazgatója 1982-ben. Ő is nyilván megbízott bennem, máskülönben nem lehettem volna a Könyvtártudományi Szakkönyvtár osztályvezető-helyettese 1986-ban. A 80-as években gyülekeztek a felhők a KMK egén, és örültem neki, hogy végül az ő révén nem került az intézet „idegen kezekbe”, és viszonylagos önállóságából is megőrizhetett valamennyit.

Szerettem Feri bölcsességeit olvasni a Facebookon is. Nagyon megrázott, hogy ezután már nem lesz rá alkalom.

Rácz Ágnes

Búcsú Szenté Ferencétől³

„Emberek közt emberek akarnak lenni. Ilyen egyszerű ez...”⁴ – Míg sokan költők, írók, filozófusok, ismert emberek által írt sorok idézésével kezdik a búcsúzást a szívüknek kedves emberektől, én az alig hatvanéves Szenté Ferencet, Ferit idézem, mert ennél jobban és tömörebben nem lehet megfogalmazni, hogy milyen is volt ő: ember.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagsága, szélesebb értelemben a könyvtárosok közössége és nem utolsósorban saját magam és családom nevében hajtom meg fejem előtted. Búcsúzni jöttünk tőled, ki most már az Úr sátorában vagy, hogy ott is sétára indulj beteljesítve álmaid, melyekkel onnan is bennünket óvsz, segítesz és szeretsz. Sokan ismertünk és szerettünk, mégis néhány szóban össze szeretném foglalni, hogy milyen is voltál, mit is köszönhetünk neked valamennyien: könyvtárosok, könyvtárak, barátok, kollégák.

Feri Baranya megyei módszertanusként került fel Pestre, *Sallai István* és *Sebestyén Géza* unszolására. Mindannyian tudjuk, hogy ez valami minőséget jelent. Sok területen tájékozott (pl. szakmai, pénzügyi, jogi, közigazgatási), nagy munkabírási, a nehézségeket alkotó módon megoldó, nagy ívűen gondolkodni képes, a fenntartókkal és a kis könyvtárakkal is hangot találó, segítőkész, akkoriban még a nehéz körülményeket is szilárdan tűrő, jó meggyőző képességű, felkészült, önálló, (és még sorolhatnám) alkotó ember a módszertanos. Tudom ezt, hiszen édesapám is ebben a munkakörben dolgozott sokáig. A módszertanosok eltéphetetlen szálakkal kötődnek területükhöz, megyéjükhöz, egymással is közösséget alkotva. És minőséget jelent az is, hogy Sallai István és Sebestyén Géza figyelt fel a baranyai fiatal Ferire.

Budapestre kerülve ugyanazt a tevékenységet folytatta nagyban, járta az országot kollégáival, de nemcsak a megyei könyvtárakba látogatott el ilyenkor, hanem hitte, hogy a legkisebb könyvtárnak is nagy szerepe lehet a könyvtári rendszerben, nem csak lakóhelye könyvtári ellátásában. Nem túlzás azt mondani, hogy egy idő után mindenki ismerte és örömmel várták érkezését. Egy ilyen országjárás kapcsán találkoztam Ferivel először még gyerekként. Kifejezetten törekedett arra, hogy az ország könyvtárosaival jó kapcsolatot tartson fenn, mindenkivel leült – ismerte nevüket, történetüket, igazi demokrata volt.

Sok ötlete volt, hogy jobb legyen az embereknek, így a magyar könyvtárügynek is. Ő már akkor megfogalmazta, hogy a könyvtárak találkozási helyek legyenek. Ezt szolgálták a klubkönyvtárak, melyek szintén Feri elképzelése nyomán alakultak meg. Fontosnak tartotta a könyvtárügy előremozdítását, és nyitni szeretett volna Európa felé. Hitt abban, hogy fontos, amit teszünk. Volt, aki úgy fogalmazta ezt meg, hogy akkoriban sikk volt könyvtárosnak lenni. Talán ennek

tudható be az is, hogy felkarolta a szakfolyóiratokat, sokat publikált az akkor induló Könyvtári Levelező/lapban is.

Sok helyre hívták külföldre. Beszélt németül, angolul, oroszul egy olyan korban, amikor nem volt jellemző a nyelvismeret.

Szente Ferencet a Könyvtártudományi és Módszertani Központban az uralkodó vélemény- és szólásszabadság megteremtőjeként mutatja be a Sallai Istvánról írt Wikipédia-szócikk.⁵ Bízott a kollégáiban, támogatta őket. Évekkel később – amikor Feri már az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója-helyettese volt – magam is érezhettem támogatását és megtisztelő bizalmát.

Az 1973-ban kiadott nagyhatású munkája, *A közművelődési könyvtári ellátás. Irányelvek a távlati tervezéshez*⁶ – nem túlzás ezt állítani – megváltoztatta a közkönyvtári rendszert. Évtizedekig az itt megfogalmazott normákra hivatkoztak könyvtárosaink, és mutatóként szolgált a szolgáltatások kialakításához.

Nemcsak járta – akkori nevükön – a közművelődési könyvtárakat, de a Magyar Könyvtárosok Egyesülete vándorgyűlésein is rendszeresen részt vett. Utolsó találkozásunk 2019-ben Tatabányán volt, amikor az első tatai vándorgyűlés 50. évfordulójára emlékeztünk. Mi és a helyi könyvtárosok is próbálták összeszedni, hogy kik voltak azok a kollégák, akik még köztünk vannak és az első vándorgyűlés résztvevői voltak. Így került képbe *Varga Béla* és *Szente Feri*. Mindenki emlékezett rájuk, hiszen annyira elválaszthatatlanok voltak a vándorgyűlésektől. Úgy öleltük meg egymást, és ott folytattuk beszélgetésünket, mintha csak tegnap váltunk volna el. De ahogy idézték az eseményeket, egyszer csak felállt Feri és arcán azzal a jellegzetes, mindenkit elbűvölő és simogató mosolyával – azt mondta, hogy ő bár mindig jelen volt a vándorgyűléseken, de ezen biztos nem, mert valami közbe jöhetett. Természetesen mindenki jót derült az események ilyen fordulatán, de Feri ekkor sem hazudtolta meg magát és néhány régi derűs vándorgyűlési történettel elszórakoztatott bennünket, hogy nehogy csalódjának a kollégák. Remek humora volt, az életet a maga fonákságában is látta, és gyakran derűvel, iróniával próbálta kezelni. Közismertek passzient történetei, amikor is egy-egy példával világította meg a dolgokat.

Ha Feriről beszélünk nem hagyhatjuk ki az olvasóköröket. Ő lett az 1989 után újrászerveződő olvasókörök összefogójaként megalakult Olvasókörök Szövetsége elnöke, majd örökös tiszteletbeli elnöke. 1990-ben alapítják *Molnár Zoltánnal* a *Kölcsey Ferenc Alapítványt*, a határon túli könyvtárak támogatására, és ezzel együtt elindították a *Testvérkönyvtár* programot.

Sokat olvasott, tisztelte a filozófusokat. Mindig nyíltan és őszintén fogalmazott, nagyon fognak hiányozni a személyes és virtuális beszélgetések, a világos helyzetelemzések, értékes gondolatai. Nehéz elképzelni nélküle a világot.

2019. szeptember 21-én ezt írta Facebook-bejegyzésében: „Minden nap olvasok verseket. Újabban versekkel álmodok. Van mikor könnyű lebegéssel, van mikor feszült szorongással.”

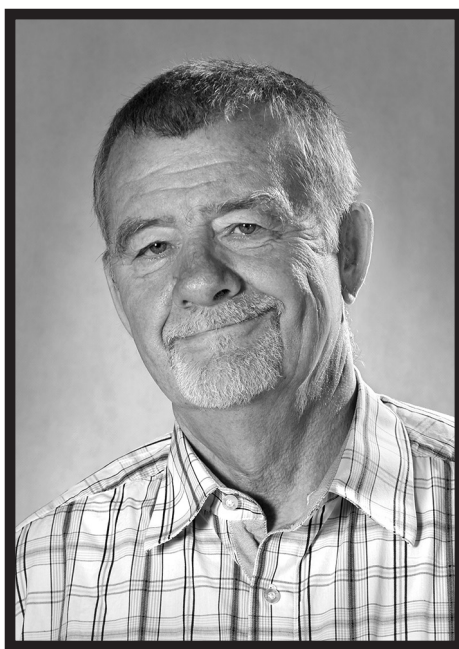
Kedves Feri! Álmodj velünk, érettünk! Ezzel a Dosztojevszkij-idézettel búcsúzom tőled: „Az igaz ember eltávozik, de a fénye megmarad.” – Inkább a magunk vigasztalására, hisz Te úgyis tudtad, s tudod ezt.

Barátné Hajdu Ágnes

Jegyzetek

1. Jelen nekrológ első része az Országos Széchényi Könyvtár weboldalán megjelent *Elhunyt Szenté Ferenc, az OSZK nyugalmazott főigazgató-bélyettese* című írás szerkesztett változata.
 2. Szenté Ferenc: *Koccintás*. = Könyvtári Levelező/lap, 6. évf. 1994. 8.sz. 1. p.
 3. A 2021. november 24-ei temetésen elmondott gyászbeszéd szerkesztett leirata.
 4. Szenté Ferenc: *Emberök között ember*. = Vásárhely és Vidéke, 1994. február 8. 2. p.
 5. Lásd https://hu.wikipedia.org/wiki/Sallai_Istv%C3%A1n (2021.10.20.)
 6. *A közművelődési könyvtári ellátás. Irányelvek a távlati tervezéshez*. Szerk. Szenté Ferenc, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ : Népművelési Propaganda Iroda, 1973. 96 p.
-
-

In memoriam Monostori Imre (1945–2021)

Búcsú a könyvtárostól

Monostori Imre tanár, Szinnyei József-díjas könyvtárigazgató, tudós-könyvtáros, folyóirat-főszerkesztő, irodalomtörténész, közéleti személyiség szerteágazó munkásságának egyes szeleteit bemutatni nem könnyű vállalkozás. Ő maga a kutató tanár szerepét érezte legközelebb magához. Valahol azt nyilatkozta, úgy érzi, hogy egész életében magyaráz, tanít.

Az 1970-es évek második felében, kényszerből hagyta el a katedrát, így került a könyvtárosi pályára, a József Attila Megyei és Városi Könyvtárba. Az akkori

könyvtárvezetőnek, *id. Horváth Gézá*nak elveiből következő egyik legjobb személyi döntése volt Monostori Imre tehetségének felismerése, könyvtárosi pályára irányítása, irodalmi szakértőként való alkalmazása. (Ez a vertikális munkaszervezeti forma alapjaiban ma is működik az intézményben.)

Egyáltalán nem volt könnyű feladat könyvtárigazgatónak lenni az akkori időkben. Főként kettős szerepkörben nem volt egyszerű dolog, mivel az *Új Forrás* című folyóiratot is „főszerkesztette.” A rendszerváltástól, 1990-től két évtizeden át irányította, vezette a könyvtárat. Ez alatt az idő alatt szerencsésnek érezhettük magunkat, mi munkatársak, hogy együtt dolgozhattunk vele.

A 90-es évek nehézségei, könyvtárügyi és könyvtárpolitikai gondjai, valamint eredményei közül csak néhányat villanthatok fel. Újra kellett gondolni a megyei könyvtári feladatkört, fokozatosan modernizálni kellett a munkánkat (számítógépesítés), alkalmazkodni kellett a megváltozott könyvtári funkciókhoz, új gyakorlat bevezetése vált szükségessé a hálózati módszertani munkában. Intenzív könyvkiadást folytatott a könyvtár, ami jelezte szellemi műhely voltát. A tudományos és helytörténeti kutatások alapvető háttérintézménye volt és maradt a későbbiekben is a megyei könyvtár.

A könyvtári évkönyvek két évente történő megjelentetésével olyan hagyományt fejlesztettünk tovább napjainkig, ami az ország szakmai közéletében ritka és egyre fogyatkozó jelenség. Mi rendeztük meg az első ODR Konferenciát, aminek a hagyománya azóta is töretlen.

Országos hírű kulturális rendezvénysorozatokat tudott szervezni és lebonyolítani az intézmény – elsősorban az ő kapcsolatai, ismeretségei és ismertsége révén. A mostoha körülmények – kicsi alapterület, erősen romló állagú épület, kevés szakember és még kevesebb pénz a sok feladathoz – ellenére a kétezres évekre egyértelműen látható volt, hogy jó irányba mennek a könyvtár dolgai.

Könyvtárvezetőként az elkerülhetelenné vált szakmai generációváltást jó pedagógiai érzékkel oldotta meg. Sikerült minden részfeladatra megtalálnia a megfelelő embert, bízott kollégáiban és támogatta is őket. Mindig fontosnak tartotta a személyes kapcsolatokat, így előfordult, hogy egy nem hivatalos munkaebéd keretében osztott meg velünk konkrét célokat, mérteket és hogyanokat. Szorgalma, szívós kitartása minőségelvűségéből következett.

Tetemes mennyiségű becsületes munkára ösztönzött, de a munka gyakorlati megvalósítását mindig magán kezdte, és ezzel nagyon magas mércét állított, példát mutatott számunkra. Nem véletlen, hogy a nevéhez köthető publikációk száma jócskán meghaladja a háromszázat.

A sikert a kollektívának tulajdonította, viszont személyes kudarcként élte meg, hogy az új könyvtárépület terve akkoriban nem valósulhatott meg. Később azonban felemelő élmény volt találkozni vele, a csak papíron nyugdíjas-, továbbra is a régi alkotókedvvel kutató, publikáló, tanító igazgatóval, kollégával az általa szellemi abrakostarisznyaként emlegetett új épületben. Azóta már az égi mező-

kön magyaráz, tanít, hogy még többet tanuljunk gazdag életművéből. Folytassuk közös dolgainkat, hagyatéka szellemében. „Könyvtárosként és egyébként.”

Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Horváth Géza

Búcsú az irodalomtörténészről

Elment hát Imre is.

Évtizedes bonmot szerint az irodalomtörténészek között a legismertebb könyvtárigazgató volt, a könyvtárigazgatók között pedig a legelismertebb irodalomtudós. És tegyük hozzá, hogy az *Új Forrást* ő tette országos ismertségű folyóirattá.

Olyan kolléga volt, akire fölnéztek a könyvtárosok, akire elismert Németh László-kutatóként és főszerkesztőként gondoltunk; akit nem csak becsültünk, tiszteltünk is. Aki ismerte őt, megsüvegelte kiterjedt és elmélyült tudásáért, alaposan mérlegelő gondolkodásáért, ellenállhatatlan érveléséért és emberségéért.

Pártfogója, támogatója volt a könyvtári szaksajtónak. Sok-sok éve az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében egy konferencián a könyvtári szaksajtó jövője került terítékre. Egy előadó amellettt érvelt, hogy nincs szükség öt-hat könyves, könyvtári folyóiratra, mert az bizony évente milliókba kerül. A mellettem ülő Monostori Imre szólásra jelentkezett. Nem tiltakozott, nem heveskedett, de a maga higgadt, kissé ironikus modorában megkérdezte az előadót, vajon azok a milliók, amelyeket a tucatnyi nézőt sem vonzó kísérleti színjátszó csoportok kapnak állami támogatásként, az vajon megéri-e?

Elment hát Imre is.

Elment, akinek pályáján összefonódott a könyvtárvezetés, a lapcsinálás, az irodalomtörténeti kutatás. Nála nem csupán egymásba ért, de össze is tartozott, egységben volt e három egymáshoz közelálló terület. Erről több alkalommal is írt. Előttem fekszenek azok a könyvei, amelyek kirajzolják szellemi, emberi arcélét: a könyvtárosként írt „munkarajzok” gyűjteménye (*Könyvtárosként és egyébként*, 2010), az *Új Forrás* főszerkesztői posztján eltöltött évtizedek története (*Az Új Forrás vonzásában*, 1999) vagy portrésorrá összeálló levelezésgyűjteménye (*Levélhozza és más történetek*, 2019). Mindhárom posztján, ha kellett, kiállt az ügyekért vagy emberekért, ha kellett, okos kompromisszumot kötött. Tudta, hol van a fal, ameddig el lehet menni. De addig mindig el is ment. Aki ismeri az *Új Forrás* folyóirat 80-as

évekbeli történetét, tudja, miről beszélek. És még valami: ha hibát vétett, utólag el tudta ismerni és képes volt korigálni.

Elment hát Imre is.

Az a barátságos, olykor joviális, olykor ironikus, de mindig megfontolt és tiszteletet parancsolóan józan és bölcs ember, akire – hitem szerint – mindenki fölneézett, aki ismerte. Mert barátként sem akármilyen volt. Dédelgetett emlékeim közé tartozik barátságunk nem egy epizódja, de biztosan sokan vagyunk így, akik akár a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárban, akár az Új Forrás szerkesztőségében, akár valahol másutt, irodalmi esten, könyvtári rendezvényen találkoztunk vele. Mindig partner volt a komoly beszélgetések, a könnyed csevegések alkalmával, sőt sokszor ő vitte a szót. De mindenkor, minden helyzetben érdemes volt csöndben figyelni rá.

A könyvtárat hiteles helynek tekintette, amely arról ismerszik meg, hogy ebben a mai információdömpingben hiteles ismereteket közvetít. És főleg olyanokat, amelyek nem csupán a jól informáltságot, de az elmélyült tudást szolgálják. Hitt a régi műveltségisményben, az olvasottságban, az árnyalatos véleményalkotásban, a megfontolt, körültekintő, okos dialógusokban. És nem melleleg a finom, ízléses humorban.

Elment hát Imre is.

1969-től élt Tatabányán, itt telepedett le, és alapított családot. 1975-től volt a megyei könyvtár munkatársa, 1990 és 2010 között az igazgatója. 1982 és 1985 között az *Új Forrás* főszerkesztő-helyettese, 1985 és 2009 között a főszerkesztője. 1987-ben a Németh László Társaság alapítója, 1997-től elnöke volt. Munkás, szellemi értelemben roppant gazdag és sokszínű élete volt; jelentőset alkotott könyvtárosként, irodalomtudósként, lapszerkesztőként „és egyébként” – tenné hozzá egy kis mosollyal. Munkás életével példát is mutatott, mondjuk arra, hogy egy kulturális hagyományokat nélkülöző városban, egy mesterségesen kialakított megyeszékhelyen miként lehet pezsgő szellemi életet indukálni – a könyvtárral a középpontjában.

Számos elismerést, kitüntetést kapott: így például József Attila-díjat (2001), Szinnyei József-díjat (2009), Füzéki István-emlékérmét (2011), a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét (2020). Ha büszke is volt ezekre, sosem említette. Fontosabb volt számára a munkatársai, barátai és az olvasók megbecsülése.

Megőrizzük az emlékét.

Mezey László Miklós

Pogány György

Nyomozás egy ősnymtatvány példányai után

A provenienciakutatás a régi könyvekkel való foglalkozás fontos területe. Nem a művet vagy annak keletkezését, forrásait, hatását vizsgálja, és nem is a nyomtatvány megjelenési körülményeit (nyomda, kiadó, kötés, nyomdai betűk, díszek, illusztrációk) elemzi, hanem a fennmaradt konkrét példányok eredetét, korábbi tulajdonosait kutatja, azt próbálja tisztázni, hogy az egyedi példány hogyan, milyen körülmények között jutott el mai őrzőhelyére, ami többnyire valamelyik közkönyvtár. Ugyanakkor eredményei segíthetnek ismeretlen nyomdahelyek lokalizálásában, amennyiben a példányok kizárólag egy régióban lelhetők fel, valószínűsíthető, hogy a nyomdahely is az adott területen működött. Végső soron ez a módszer is segített tisztázni az egyik magyarországi ősnymtatvány, *Antonius Florentinus* gyónási segédkönyve, az úgynevezett *Confessionale*-nyomtatvány magyarországi eredetét. A provenienciakutatás számos szállal kapcsolódik a könyvtártörténet mellett a bibliofilához, hiszen az egyes kötetek hosszú vándorlásuk során többnyire jó néhány gyűjtő bibliotékájában megfordultak. Vagyis a régi könyvek kutatásának jelentős és fontos segédtudományáról van szó. Ezen diszciplína módszertanát és használatát mutatja be *Farkas Gábor* *Farkas* új könyvében, *Az eltűnt Thuróczy nyomában. A brünni kiadás példányainak provenienciájáról* című kötetében.

A Magyarországon készült ősnymtatványok száma mindössze öt, a fennmaradt példányok száma pedig tizenkilenc. Az ismert példányokat nagyon aprólé-

kosan elemezte *Borsa Gedeon*,* és megállapította, hogy míg a második magyarországi ősnymda, az úgynevezett *Confessionale*-nyomda valamennyi terméke a történelmi Magyarország területén maradt fenn, addig a *Hess-féle officina* két kiadványának tizenkét példányából mindössze egy nyomtatvány nem hagyta el a Kárpát-medencét, a többi viszont már hosszú évszázadok óta külföldön található, illetve később került újra Magyarországra.

Bár a nyomdászat korán megjelent hazánkban, azonban nem tudott a kedvezőtlen körülmények miatt mélyebb gyökereket eresztetni, és a Mohács előtt megjelent magyar vonatkozású nyomtatványok száma meglehetősen szerény, mindösszesen csak közel hetven kiadványról tud a könyv- és nyomdásztörténet. A lehetséges négy hungarika kategória közül hiányzik a nyelvi – vagyis a jelenlegi ismeretek szerint magyar nyelvű ősnymtatvány nem létezik – és a Magyarország területén kiadott csekély számú ősnymtatványon kívül a többi kötet vagy magyar szerző külföldön megjelent munkája, vagy tartalmában magyar vonatkozású. E viszonylag szerény termés közül jelentőségénél fogva kiemelkedik a *Thuróczy-krónika*, *Thuróczy János* ítélmester terjedelmes és fontos magyar története, a *Chronica Hungarorum*. Mint köztudott, 1488-ban néhány hónap eltéréssel két kiadásban is napvilágot látott. Az első, az editio princeps Brűnnben készült *Konrad Stabel* és *Matthias Preinlein* műhelyében, a második, javított és alapvetően új illusztrációkkal ellátott pedig Augsburgban *Erhard Ratdolt* nyomdájában. Mindkét kiadás számos példányban maradt fenn, így az egyik legjobban ismert hazai ősnymtatványról van szó, de a két edíció közül a brűnni valamivel ritkább.

Farkas Gábor Farkas új kötetében arra vállalkozott, hogy megpróbálja kideríteni a brűnni editio princeps fennmaradt példányainak sokszor kalandos és meglepő históriáját. A brűnni kiadásból a *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* 77 példányt tart nyilván, közülük 18 darab hazai gyűjteményekben található. Nemzeti könyvtárunkban három példányt őriznek a kötetből, azonban mind a három kötet a 20. században került az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) tulajdonába. Az első példány *Todoreszku Gyula* hagyatékából, a második gróf *Apponyi*

* Borsa Gedeon: *A hazai ősnymtatványok példányai*. In: Uő.: *Könyvtörténeti írások 1. A hazai nyomdászat 15–17. század*. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 1996. 35–66. p., jegyzetek: 403–412. p. <https://mek.oszk.hu/03300/03301/html/bgkvt1/bgki0103.htm> (2021.10.20.) A tanulmány eredetileg a Magyar Könyvszemle hasábjain látott napvilágot: Borsa Gedeon: *A hazai ősnymtatványok példányai*. = Magyar Könyvszemle, 104. évf. 1988. 2–3. sz. [95]–139. p. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00337/pdf/MKSZ_EPA00021_1988_104_02-03_095-139.pdf (2021.10.20.)

Lásd még Borsa Gedeon: *Új példány került elő az első hazai nyomtatványnak*. = Magyar Könyvszemle, 106. évf. 1990. 3–4. sz. [129]–131. p. http://epa.oszk.hu/00000/00021/00344/pdf/mk_1990_3-4_129-131.pdf (2021.10.20.)

Sándor bibliotékájából, a harmadik pedig az Államvédelmi Hatóságon (ÁVH) keresztül jutott a könyvtár birtokába. Az 1948-ban emigrált *Hadik Endre József* lefoglalt javai között volt a Thuróczy-krónika és az ÁVH a jogszabályoknak megfelelően ideiglenes letétként küldte meg a bibliotékának. Volt egy negyedik példány is, ez báró *Radvánszky Kálmán* sajkócazi könyvtárából néhány más különleges értékkel együtt letétként került az OSZK-ba. Ezt a példányt a közel-múltban az OSZK átadta az Evangélikus Országos Könyvtárnak.

A jelenlegi példányok sorsának tisztázása viszonylag egyszerű feladat volt. Az igazi nehézséget az egykor a Széchényi Könyvtárban megtalálható kötetek azonosítása jelentette. A nemzeti könyvtár 19. századi dokumentumai között ugyanis öt brünni kiadású Thuróczy-krónika szerepel, amelyek viszont ma már nincsenek a könyvtár állományában. Farkas Gábor Farkas aprólékos filológiai elemzéssel kísérelte meg tisztázni a példányok sorsát. Volt, amikor a legaprólékosabb vizsgálat sem derítette ki az adott kötet történetét, például 1873-ban egy kiálltáson bemutatják a krónika brünni kiadásának egy darabját, de nem tudni, mi lett a kötet későbbi sorsa – ahogyan az sem világos, hogy honnan és mikor került a nemzeti könyvtárba, amelynek 1875–1886/88 között „minimum öt (A–D, 5) brünni kiadása volt a könyvtárnak, melyekből négyet eladtak, egyet elloptak, és az eladottakból egyet visszavásároltak.” (23., 25. p.) Meglehetősen mozgalmas évek következtek tehát a Thuróczy-krónika brünni kiadására. 1892-ben jelentette *Majláth Béla* könyvtárigazgató, hogy még 1888-ban eltűnt a Thuróczy-krónika brünni edíciójának egy példánya más régi könyvekkel együtt. Ez robbantotta ki az úgynevezett *Csontos*-ügyet, melynek során a jeles *Corvina*-kutató *Csontos János* szakmailag és emberileg ellehetetlenült – ártatlanul, mint évtizedekkel később kiderült, amikor egy elhunyt múzeumi szolga lakásán megtalálták az ellopott könyveket. A könyvtár azonban három példányt el is adott, viszont amikor kiderült a lopás, az egyik eladott tomust visszavásárolta. Mindenesetre 1925-ben a könyvtárnak a brünni kiadásból öt példánya volt, amihez a második világháború után további két példány csatlakozott. Hogyan lett ebből négy példány? Egy tomust 1926-ban bizonyíthatóan eladott, aukcióra bocsátott a könyvtár, de feltehetően ez történt két másik kötettel is. Így 1936-ra a nemzeti könyvtárban a szóban forgó kiadásból két példány maradt, a *Todoreszku*-könyvtárból és az *Apponyi-gyűjtemény*ből, és ezekhez járult 1945 után a két újabb példány, amelyek közül a *Radvánszky*-könyvtárból származót az OSZK átadta az Evangélikus Országos Könyvtárnak.

Az OSZK-ban egykor és jelenleg megtalálható Thuróczy-krónikák után a szerző bemutatja a magyar közgyűjteményekben őrzött példányok történetét. A 15 darab közül az MTA Könyvtár és Információs Központja 3, a Ráday Gyűjtemény 1, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár 1, az Evangélikus Országos Gyűjtemény 2, a Piarista Központi Könyvtár 1, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtára 1, az

egri Főegyházmegeyi Könyvtár 1, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár 1, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont 1, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára 1 és a győri Brenner János Hittudományi Főiskola Könyvtára szintén 1 példányt őriz. A három egyetemi bibliotéka – Szeged, Pécs, Debrecen – példánya a szerzetesrendek magyarországi felszámolásakor, azok gyűjteményéből előkerült könyvekből származik, ami egyrészt örvendetes, hiszen fontos könyvtárakról van szó, ugyanakkor a szerves fejlődés megszakítását jelzi az elkobzás ténye.

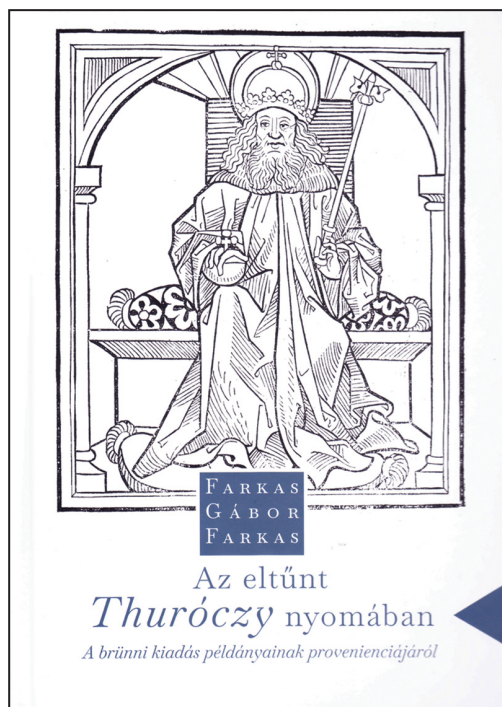
A következő fejezet az elpusztult és lappangó példányokat ismerteti, összesen 11 kötetet. Ezek közül néhányról, az OSZK tomusairól már volt szó. Sajnos a hiányzó könyvek egy része szintén eladásra került, például a Gyulafehérvári *Batthyaneum* brünni tomusát *Majláth Gusztáv Károly* püspök engedélyével értékesítették. Sokszor a fennmaradt forrásokból nem lehet eldönteni, hogy a brünni vagy az augsburgi edícióról van-e szó. A szerző egyébként reménykedik, hogy a későbbiekben újabb példányok kerülnek elő, ugyanis árverési katalógusokban a 18–20. században több példány is felbukkant, és ezek a kötetek magángyűjteményeket gazdagítottak, így lehetséges, hogy előbb vagy utóbb ismét megjelennek a könyvpiacra.

A következő fejezetben Farkas Gábor Farkas a külföldön található magyar provenienciával rendelkező köteteket veszi számba. A példányok vándorlásának részletes nyomon követése nem könnyű feladat, mindenesetre a külhoni bibliotékákban őrzött, egykor magyar provenienciájú kötetekben található, gyakran nagyon nehezen olvasható bejegyzések beható elemzése sok fontos adalék tisztázását segítheti elő.

Külföldön összesen 59 példányt őriznek, egy részüknek nincs magyar provenienciája (vagy nem állapítható meg). Mindenesetre nagyon is valószínű, hogy az 1488-ban megjelent könyv példányainak zöme soha nem jutott el Magyarországra, külhoni tulajdonosokhoz került. Számos híres bibliofil féltett ritkasága volt a kötet, mára már a példányok tekintélyes része közgyűjteménybe került.

A Thuróczy-krónika brünni kiadásának viszonylag nagy számban fennmaradt példányai azt jelzik, hogy egykori tulajdonosaik vigyáztak a könyvekre, megbecsülték azokat. Az egyes kötetek különféle okok miatt változtatták őrzési helyüket, ezek közül Farkas Gábor Farkas egy csokorra valót összegyűjtött. Eszerint emigráció, hadizsákmány, lefoglalás, államosítás, rendfeloszlítás, a gyűjtő halála okozhatta a kötetek mozgását, őrzési helyük változását. Néhány meglepő hiányra is felfigyelt a szerző, eszerint a kolozsvári unitárius, illetve a nagyszebeni és a brassói evangélikus líceum példányán kívül a közép-európai protestáns intézmények hiányoznak a tulajdonosok közül. A kötetek vonzerejét jelzi az a tény, hogy sok példányon található egykori jeles bibliofil possessor-bejegyzése vagy ex librise.

A kötethez angol nyelvű tartalmi összefoglaló csatlakozik, névmutató segíti használatát, és különböző táblázatok könnyítik meg az egyes példányok sorának áttekintését. Érdeemes kiemelni a könyv tetszetős kivitelezését: a krónika fametszetes illusztrációi kapcsolódnak a szöveghez. A könyv függelékében *Fraknói Vilmos* 1875-ös felterjesztése kapott helyet, amelyben a diplomok értékesítését vetette fel, és egy, az OSZK 1926-os könyvaukciója kapcsán készült *Hóman Bálint*-interjú is található ebben a részben.

Az eltűnt Thuróczy nyomában : a brünni kiadás példányainak provenienciájáról / Farkas Gábor Farkas ; [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár. – Budapest : OSZK, 2020. – 142, [1] p. : ill. ; 24 cm

Hozzám már hűtlen lettek a szavak,
 vagy én lettem mint túláradt patak
 oly tétova céltalan parttalan
 s egy hordom régi sok hiú szavem
 mint a tévelygő ár az elszakadt
 sövényt jelzőkarókat gátakat.
 Őh bár adna a Gazda patakom
 sodrának medret, biztos úton
 vinni tenger felé, bár verseim
 csücskére Tűle volna szabva rim
 előre kész, s mely itt áll polcomon,
 szent Bibliája lenne verstanom,
 hogy ki mint Jónás, rest szolgálja, hajdan
 bujkálva, később mint Jónás a halban
 leszálltam a kincnek eleven
 süket és ípró sötétjébe, nem
 három napra, de három óra, három
 évre vagy évszázadra, megtaláljam,
 mielőtt egy mégvakabb és örök
 Cethal szájában végkép eltűnök,
 a régi hangot s, szavaim hibátlan
 hadsorba állván, mint ő sugja, bátran
 szólhassak s mint rossz fogómból telik
 és ne fíradjak bele estelig
 vagy míg az égi és ninivei hatalmak
 engedik hogy beszéljek s meg ne haljak.

B a b i t s M i h á l y .

M. gépelte.

Babits Mihály: Jónás imája. Eredeti gépirat, a lap alsó sarkában Török Sophie rájegyzésével: M[ihály] gépelte. (OSZK Kézirattár; Fond III/2383/4.)

Kapcsolódó cikkünk a 3. oldalon kezdődik.

Nemzeti Kulturális Alap